

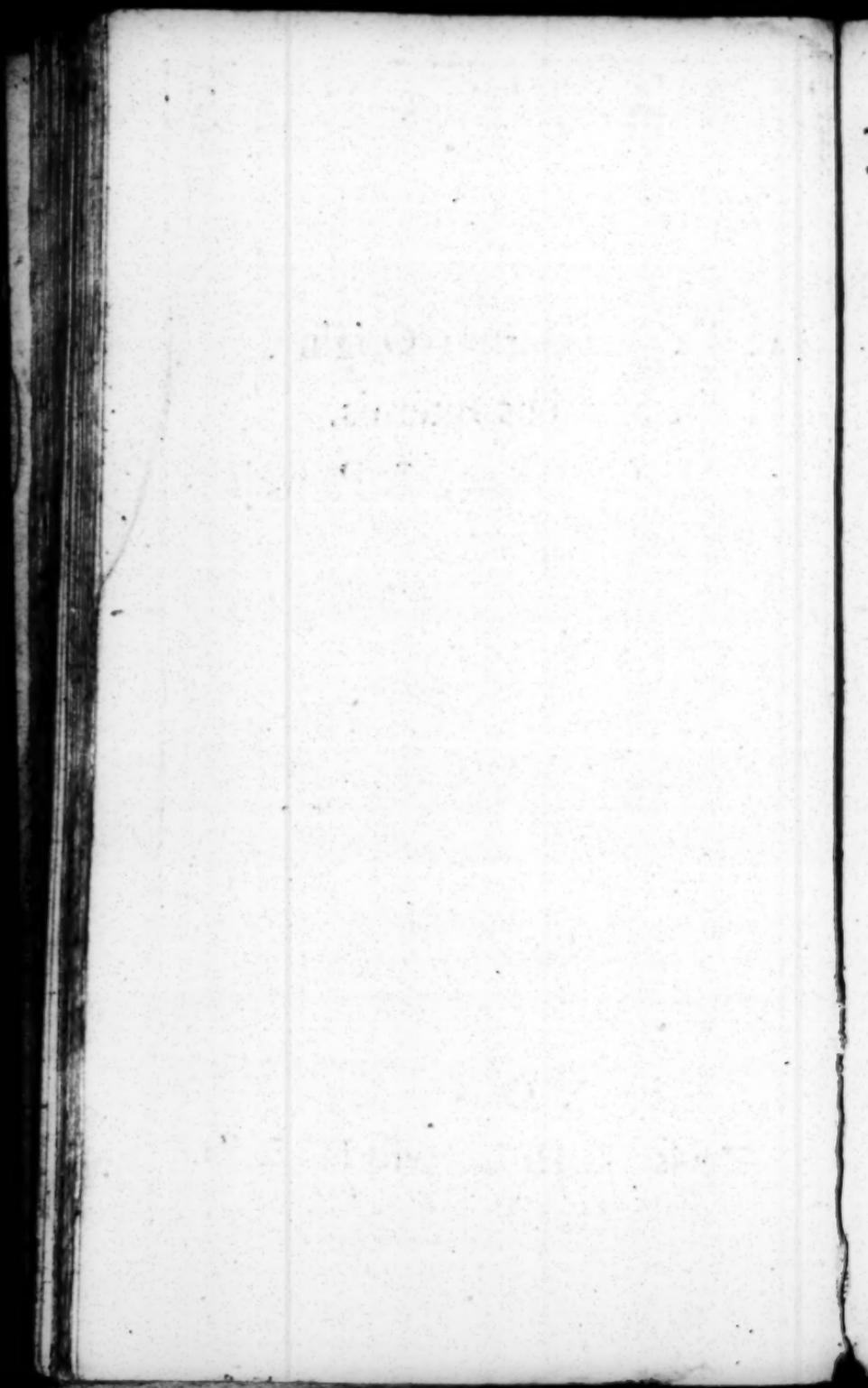
TRACTATUS
T R E S.

1. De Formarum Origine.
2. De Sensibus Internis.
3. De Creatione, & Providentia Dei.

Authore
GUILIELMO PEMBELO,
Anglo, Oxoniensi.

Editio Posthuma.

OXONIÆ,
Typis W. H. Impensis Ed. & Jo.
Forrejt. Ann. Dom. 1669. 



D E
F O R M A R U M
O R I G I N E

GUILIELMI PEMBELI,
Angli, Oxoniensis,
Tractatus.

Editio Posthum. I.



O X O N I A,
Typis W. H. Impensis Ed. & Jo. Forrest.
Anno Dom. 1669.



Ornatissimo Viro

Dom. Doctori FREWEN,

Collegii Magdalensis Præsidi, & Academæ Oxonensis Vice-cancellario,

R. Capel S. D.

Cum Natura ita sit nobis comparata omnibus (Vir ornatissime) ut quæ Dogmata à receptoris Scholæ sententiâ aliena sunt magno cum supercilie fastidire soleamus: ego quidem non possum non vereri, ne lucubratio hæc in quorundam reprehensiones, vel eo nomine incursa sit; Quod in ea quædam in controversiam fortè veniant; & novitatem apud nostros Philosophos olere videantur. Et certè in locis Theologicis ne quid detrimenti capiat, vel pax, vel veritas Christi id sobriè cavendum homini Christiano; & à novarum opinionum pruritu prorsus abstinendum puto. Usque adeo, ut ad certam regulam etiam loqui debeamus. Quod piè & prudenter monet Augustinus, ne verborum licentia impiam gignat opinionem] At in pulvere Scholastico, ubi in nullius verba juramus, & in utramvis partem, sine dispendio vel pacis vel salutis ire liceat, major conceditur, cum sentiendi, tum loquendi libertas: Nec tam authorum nomina,

Decivit.

Dei l. 10.

c. 23.

Epistola Dedicatoria

quam rationum momenta sunt spectanda. Quod non
eo dico, quasi non plurimum esset in antiquis Phi-
losophis: Hoc solum vellem; ne novitas veritati sit
fraudi. Veritas enim non est pro nova deserenda.
Quinetiam novitas veritatem commendat, & ani-
mus noster nouæ opinionis admiratione integratur.
Et quæ hodie vera sunt, olim fuere nova. Praecla-
rè Horatius, Epist. l. 2. epist. 2.

Quod si tam Graiis novitas invisa fuisset
Quam nobis, quid nunc esset vetus? aut
quid haberet
Quod legeret, tereretque viritim publicas
usus?

Et meo quidem calculo, vitium vel maximum est
in Philosophando vetustatis gratia, ea defendere,
qua probamus minus. Illud Pythagoræorum [ipse
dixit] procul ab iis esse vult magnus
De nat. dicendi Magister Marcus Cicerò,
Deor. l. 1. [De literis bene mereri cupientibus
obest plurimum, uti & iis. qui disce-
re aut docere volunt; id ratum habere quod à ve-
teribus Philosophis judicatum acceperunt. Desi-
nunt enim suum (inquit ille) judicium adhibere]
Nōsti Tu, quanto cum conatu, & argumentis
De ani- quam magnis ipse Aristoteles, omnium
ma l. 1. antiquorum, immo, ipsius adeo Pla-
tonis animum, de Anima natura &
quod sciam, hoc ei culpæ datur. Quin potius nos

Epiſtola Dedicatoria.

omnes magni facimus aureum illud Aristotelis
apophthegma [Amicus Socrates; amicus
Plato: sed magis amica veritas.] Ne- Eth. I. I.
que unquam totū tanta ornementa, &
adjumenta Philosophiae subministrasset tantus au-
thor, si destinatis veterum sententiis (qua jam
alim quandam quasi vim veritatis, autorum au-
thoritate sola, & aetate obtinuissent) sese addivissem.
Sic est noster Author, ut apud quem plus valeat
ratio, quam Aristotelis autoritas. Idque ex Ari-
stotelis ipsius exemplo, & precepto, jure in ipsum
fecisse putemus; quod sicut solent summa ingenia,
non solum studiose elucidet aliorum opiniones, sed
& ipse quoque aliquid novi proferat.

Accedat eodem summa rei de qua agitur difficultas. Nullus scilicet in tota Philosophia cognitu dif-
ficiilior locus est, quam de Forma: usque adeo, ut
Scaliger (quo non alter acutus ma-
gis) omnem nostram in Philosophia
scientiam, propter Formarum [cog-
nitionem rudem, confusam] nihil a-
liud esse velit quam [umbram in
sole.] Quocirca cum in commenta-
tionibus abstrusis, in contrarias par-
tes disputare soleant viri eruditii;
& tandem post multos sudores preclare secum agi-
patent, si verisimile quod sit, id invenerint: mi-
nus mirum est authorem nostrum, in difficillima ea
Diatribae parte, quae est de Formis Brutorum,
a vulgari hodiernorum philosophorum mente re-
cessisse. Laudem certè magis quam veniam mere-
tur.

Epistola Dedicatoria,

tur. Ego non tantum mihi assumam, ut in utram-vis partem quicquam efforam. Rem in medio re-linquo. Nihil detraetum velim tis, qui aliter, at-que hic Author noster sentient. Sed nolo Epis-tam ultra quam satis est producere. Hoc qualecan-que, & quantulumcunque memoris mei, in Te, animi pignus sub Nominis Tui auspiciis, ad usum studiose Iuventutis iu lucem emitto. Tu, quae Tua est Humanitas, a qui bonique consulas. Vale.

De

De Formarum

ORIGINE.

VExatissima est illa inter Physicos
Questio, de Formarum Origine,
quo modo, quo principio orian-
tur & materiae adscentur. Quæ
quantum & docentium & dissentient-
um ingenia exercuerit, testatū faciunt tot do-
ctorum hac de re commentationes, atque post
tam claras, ut videbatur, huic veritati prælatas
faces luminaque admota, summa animorum
caligo & inscitia, qua adhuc cingimur. Hære-
mus in cortice, & in natura vestitum exter-
numque accidentium ornatum novimus &
miramur, at corpus ipsum & intimam essen-
tiæ medullam querimus & ignoramus. Vel
potius, annon in scirpo nodum? illud anxia
indagine vestigantes, quod nisi in Philosopho-
rum cerebris librisque, in Natura est nus-
quam. Ita plane est, cæcuentes nimium acu-
te cernimus, atque illud scire satagimus, quod
nec esse natura agnoscit. Intelligo illud Phy-
siconum de rerum Formis placitum; quod etsi
antiquitate & omnium præjudicio satis confir-
matum videatur, tamen, cum potius ut Postu-
latum quam ut Demonstratum ab Aristotele
primo inventore, ejusq; Sectatoribus sumatur,
non erit immodesti, sed ~~præstans~~, illud pe-

nitius introspexisse, atq; examinasse, quid firmitatis habeat hoc fundamentum, cui tot in omni Philosophia dogmata innituntur. Atque hoc sane necessarium est animarum Ortum disquirenti, prius de omnium Formarum origine differere, earumque Naturam perspectam habere, cujus si vel ignari vel falso gnari sumus, offenduntur tenebræ, & error se reliquæ disputationi ingeret. Itaque quid Forma, cuius Entitatis & Originis, primo in genere videamus, deinde ad Animas descendendi locus erit.

Aristoteles, rejectis aliorum ante se placitis, tria rerum communia principia statuenda esse docuit, Constitutionis duo, Materiam & Formam; Transmutationis unum, Privationem: quam triadem posteritas venerata est, & fere ~~absuris~~ retinuit. Merito autem erroris suspecta est hæc doctrina, & à multis contra itum: qui privatione, sede, quam occuparat, detrusa, binarium tantum principiorum numerum agnoverunt. Quam hoc iusta fecerunt lege sufficiet uno aut altero exemplo demonstrasse. Privatio est principium transmutationis, inquit Arist. At quale principium? Intueamur exemplum, & naturam non notiones secessum. Aqua mutatur in Aerem. Hujus mutationis principium est privatio vel quatenus est Absentia formæ aeris in aqua, vel quatenus est Aptitudo in materia aquæ ad recipiendam formam aeris: ex istis enim

enim duabus partibus conflatur definitio privationis. non priori respectu, nam Absentia formæ (sicut in Aristotelicis) est membrum non ens, nihil habens positivi. Ipsum abesse est non esse, nec magis ens est mera Absentia formæ aeris ab aqua, quam absentia formæ aeris ab auro, hoc est, purum putum Nihil. Quis autem sanus dicit, Non ens esse principium transmutationis corporum naturalium? Non posteriori modo, quia. 1. Sic privatio non est privatio; merus est & Rei & Vocabuli abusus vocare aptitudinem & capacitatem subjecti nomine privationis: perinde ac si dicas, Carendi duæ sunt partes, Carere & habere. Illa enim Aptitudo est Qualitas vere positiva, quæ habetur & possidetur à subjecto. Nempe vel una simplexque qualitas, ut potentia passiva materiæ primo per quam vere disponitur ad recipiendam formam quamcumque, vel mixta qualitatum congerie in corporibus, sive mixtis sive simplicibus, per quam ad unam formam, magis quam ad aliam disponuntur; ut in aqua Humiditas & Tenuitas faciunt eam capacem & aptam ad aeris formam magis quam alterius corporis. At quis, vel unam, vel multarum qualitatum debitam mixturam, sine absurditate vocaverit privationem? 2. Etsi revera ista Capacitas & Aptitudo requiratur ad omnem transmutationem ut Conditio necessaria in subjecto transmutando (nec enim ex quolibet ligno

fit

fit Mercurius) non tamen recte dicitur principium & causa transmutationis. Annon ideo res mutatur, quia mutari apta est & capax? minime certe, neque in artificialibus, neque in naturalibus.. Sed hic decurritur ad solennem distinctionem duplicis principii, 1. Effectivi virtute sua agentis, & 2. Occasionalis ansam quasi præbentis; & hujus posterioris farinæ est privatio. Qua distinctione parum consulitur huic causæ, ut ex his palam fiet.

1. Non ferendum est hoc Aristotelis ~~metaphysicæ~~, qui fundamenta totius Philosophiæ jaciens, & principia tum constitutæ tum transmutatæ naturæ accurate investigans, neglexerit Causam efficientem in qua virtus transmutativa corporum latet, atque ejus loco Occasionem tantum prehenderit, cujus nulla est ex se efficacia. non $\alpha\pi\chi\alpha$ sed $\alpha\pi\chi\alpha\gamma\mu$ dicenda fuerit privatio.

2. Nec occasio quidem est, quod ad primam privationis partem, cui tamen hæc distinctio solet applicari. Sive enim Aquam integræ adhuc sua forma, sive jam corrupta spectemus, neutro modo absentia formæ est occasio mutationis. Non primo, nam Absentia formæ aeris in aqua adhuc manente integræ, non magis Occasio dici potest mutandæ aquæ in aerem, quam mutandæ illius in ignem aut terram. Istan enim

enim Formas per æque omnes etsi non habeat, tamen eis non caret : aliquid vero agendi moliendique occasio, non est Non-habere, sed Carere. Non secundo, nam absentia formæ aquæ in aqua corrupta, non est occasio cur introducatur forma aeris magis quam forma ignis: nec absentia formæ aeris in aquam introducibilis, est occasio cur introducatur, nam & terræ quoque forma absens est, & introducibilis, aliquandoque in aqua corrupta inducitur: nec denique absentia formæ simpliciter occasio est cur alia qualis qualis sit intromittatur. Illud enim figmentum est, ut sic ostendi potest. In transmutatione aquæ in aerem necessario secundum doctrinam Peripateticam dandum est aliquod Initans in quo & non ante, forma aquæ recedit : Ut enim Generatio, sic Corruptio fit in instanti, forma siquidem est indivisibilis & tota accedit, receditque in momento. Eene habet. Ante illud igitur instans in aqua non erat ulla privatio. Jam vero cum avolat forma aquæ, advcnit aeris forma vel in eodem instanti vel in diverso. Si in eodem, nulla potest intercedere privatio, siquidem ante illud aqua non erat privata sua forma, & in illo ipso instanti admittit formam aeris. Itaque hoc pacto occidit privatio, sed oritur interim major difficultas, Quomodo in uno & eodem instanti eadem

eadem materia aquæ, possit habere duas formas specificas Aquæ & Aeris? Cujus difficultatis nulla plane solutio dari potest stante Physicæ Peripateticæ constitutione. Sin dicas hoc fieri diversis instantibus, intercedente aliquo privationis tempore: succutis hoc dicto Physiologiæ Aristotelicæ fundamenta, quæ volunt impossibile esse ut materia vel ad momentum informis existat. Quare cedat foro Privatio, nec amplius in Naturæ triumviris accenseatur: Aptitudo quidem & Capacitas illa materiæ esto aliquo modo Occasio legum naturæ novandarum: Principium non est, Privatio non est. Hujus autem noti loco substituatur *γνῶσης* illud omnium Transmutationum principium effectivum, scilicet, Pugna contrariarum Qualitatum: quarum adversa dimicatio alternaque aut mutua victoria, & post eam concordi temperie, ast disproportionata *δυσηστα*, fons est & radix, unde existunt omnes, quæcunque in natura naturaliter fiunt, generationes corruptionesque. Hoc clarius demonstrabitur in sequentibus, dum secundum Peripateticorum Principium diligentiori examine subjicimus. Hoc

Forma est; cuius notitia quantam mortaliū mentibus creavit molestiam & tristitiam, imo scientiæ disperationem, inde conjectura

jeclura capi potest, quod cum, Scientia null a
sit nisi per demonstrationem, haec autem nul-
la, nisi ex Causa proxima, causa vero haec
ignoretur si forma sit incognita, omniumque
formarum ne una quidem cognoscatur (omni-
bus satentibus) excepta illa Hominis, omnis
nobis spes præcluditur, quidvis in qualibet a-
lia re perfectly intelligendi. Aperte autem istud
ingeniorum tormentum ! Dabimus operam
hujus ~~reverentias~~ fidiculas incidere : atque in
re obscurissima operosissimisque nodis per-
plexa, auxiliij, quantum possumus afferre. Hoc
autem secundo potius fiet quam solvendo; cum
præstet demoliri quam mox ruiturum opus
reficere. Duo sunt constitutionis rerum prin-
cipia, Materia & Forma. Materiam agnoscim-
us, de forma querimus. Ea est (inquiunt
Peripatetici) Principium activum quod cum
materia constituit, compositum substantiale.
Habes essentiam, vide ejus proprietates & elo-
gia. Est substantia, & quideni præcipua pars
essentialis compositi ; divinior & dignior na-
tura quam materia ; composito dat esse, Age-
re, Distingui, Nomen ; est generabilis, & cor-
ruptibilis ; educitur de sua sive potentia ma-
teriae, in sensu non incurrit ; consistit in indi-
visibili, nec augetur aut minuitur pro varia
compositi quantitate ; est immateriata & ta-
men materie necessitate ligata ; cape quoque
divisionem : est forma alia Prima, reliquas an-
tecedens, communis omnium corporum natu-
rali-

ralium quatenus sunt naturalia : alia Secunda primam sequens propria particularium corporum secundum diversas species. Hæc sunt breviter quæ Physici de forma tradunt, pauca ea quidem, at tamen ejusmodi, quæ cum inter se cum fundamentis naturalis scientiæ ab Arist. positis parum consentiunt. Illud primo scrupulum iniciit sublesta hic agi fide, quod inter tot de Materia, altero principio, controversias, libros, disputationes ultro citroque scriptas habitasque, parum aut nihil fere de formarum natura reperias in Physicorum commentariis. Aliquid in genere disputatur in Communi Physices parte, ubi è regione materiae forma tractatur ; at fit ita leviter & perfunctorie, ut agnoscas eos umbram non veritatem petere, inter ipsas disputantium manus avolantem & evanescentem. In reliqua Philosophia donec ad hominem perventum erit, altum de ea silentium, exceptis quibusdam de Cœli & Elementorum formis, otiosis speculationibus. An hoc sit quod formæ natura & notitia magis in obscuro sit, quam materia ? Nequaquam sane. Conferamus Paritatem utriusque & Privilegia formæ: forma in sensu non incurrit ; neque Materia ; utriusque cognitio ab intellectu solo pendet, factentibus Perirateticis, & docentibus Materia non cognosci nisi dupli instrumento, Probationis necessariæ à transmutationibus successivis commune aliquod subiectum requirerentibus.

sentibus, & proportionis ab Arte-factis ex materia varie effigiata constantibus. Quare mirum est, eos, qui de materiæ Essentia Proprietatibusque tam multa disputarunt, & denierunt, noluisse Formæ naturam accuratus eisdem usos subsidiis inquirere. Nec erat cur hic magis hebescerent oculi, si dignorem & clariorem formæ naturam spectemus. Quid enim? Materia est perfectibilis, Forma perfectio: illa, potentia nuda, pura passiva potentia (sic aiunt) at forma est actus. Materia debilis entitatis & pene aciem intellectus sufficientis, at forma divinum quid, ipsam essentiam dans nedum habens; Materiæ propria, potentia patiendi & recipiendi quidvis & Quantitas indeterminata, at actio nulla: Formæ autem mille Actionum Qualitatumque differentiæ, quæ sensum intellectumque non leviter perstringunt. Quid igitur causæ esset quod tot præsentibus auxiliis tantillum in Formarum cognitione profectum sit, in materiæ tantum? His illud adde, quod qui de Angelorum essentia summa subtilitate & audacia pronunciarunt, quorum essentia ægrius à nobis percipitur, illi formarum disquisitionem penitus fere neglexerunt. Verum ne suspicioni huic justæ nimium dedisse videamur, accedamus ad rationes: quibus adversum receptam formæ Doctrinam sic argumentari possumus.

Forma Corporis naturalis, est vel Substan-
tia

tia vel Accidens. Si substantia sit, erit vel Materialis & Corporea, vel immaterialis & Spiritualis. Hæ divisiones sunt immediatæ, & ex terminis oppositis toto genere differentibus constant. Ita ut in epte diverticulum quærat in distinctionem Substantiæ in perfectam & imperfectam, aut in gradibus quibusdam intermediis inter Substantiam & Accidens, inter Materiam & Spiritum: quos neque Natura nec Philosophia Peripatetica ullo modo admittit. Puritas enim purissima materiæ non eximit rem è gradu rerum materialium, nec speciem variat. Illa entitas media inter substantiam, & accidens ne concipi quidem potest, & certe novum requiret Prædicamentum. Nec illud de Perfectione & imperfectione Substantiæ formam magis è divisione Prædicamenti exterminat, quam Materiam, quæ imperfectius nihil. Sunt itaque secundum Philosophiam Peripateticam, & naturam quidem ipsam distributiones illæ irrefragabiles: ex quibus sic procedo: Forma nec est Substantia materialis nec immaterialis: ergo ne omnino quidem Substantia est. Probatio institetur per partes.

I. Forma non est Substantia materialis & corporea: ostendo his rationibus.

I. Quod materiam corpusque informat illud non est materiale & corporeum. Atque formæ officium est informare, &c. Ergo, &c. Vis hujus argumenti in eo consistit, ut intelligatur

telligatur quid sit, informare: hoc autem est, Omnes materiæ partes ita permeare, atque omnibus, vel minimis ita se immisceste, ut unicuique essentiam & vires speciei convenientes tribuat. Dico impossibile esse, ut Substantia aliqua materialis à materia corporum distincta, materiam illorum per minimas sui particulas ita pervadat. Contradicit hoc naturæ, quæ vetat omnem Penetrationem dimensionum, hic necessario concedendam, si materia materiæ permeat, cum omnis materiæ, cujuscunque deum subtilitatis sit quantitas semper sit accidens inseparabile.

2. Omne materiale & corporeum est per se Quantum & Divisibile. Atque Forma non est quanta per se & Divisibilis. Ergo, &c. Major manifesta est ex discrimine inter Corpus & Spiritum. Minor est ex omnium Philosophorum placito, qui statuunt formas quantitatis esse expertes, & in indivisibili consistere. Quam verum sit illud dogma non opus est nunc exquirere, sufficit hoc loco has contrarias sententias inter se commissoe.

3. Nihil generabile & corruptibile est materiale & corporeum. At omnis forma (humana excepta) est generabilis & corruptibilis. Ergo nulla forma, &c. Veritas majoris propositionis clarissima est tum ex communī Aristotelicorum sententia, asserentium

rentium materiam nullo modo generari aut corrumpi posse, sed ortus & interitus immum-
nem persistere in perpetuum; tum etiam
Experienciam. Fieri enim non potest in trans-
mutationibus ut vel minimus materiæ pul-
visculus corrumpatur in nihilum, aut gene-
retur ex materiâ non præexistente. Quic-
quid in rebus est materiale (intelligo Es-
sentiam non inhærentiam, nam sic acciden-
tia sunt materialia) illud sicut divina so-
lida virtute è nihilo extitit, ita nulla natu-
rali vi in nihilum redigetur. At, quod mi-
nor ait, formæ quotidie corrumpuntur &
annihilantur, atque de novo generantur,
idque virtute naturalium agentium. Affir-
mant hoc omnes, atque ipsa etiam trans-
mutationis veritas. Nihil ergo in formis
materiale est.

4. Evertitur hoc pacto illud principio-
rum *xp̄stn̄st. v 2b* Aristotele posatum, scili-
cet, principia debere esse contraria, quia
quidquid fit fieri ex contrariis necesse est.
Ubi per contrarietatem non intelligit il-
lam propriè dictam (alibi enim dicit Sub-
stantiam Substantiæ non contrariari) sed
talem diversitatem & distinctionem, per
quam principia corporum constitutiva ita
differunt, ut essentiâ propriisque iisdem non
communicent. Nam ex Uniformi, aut du-
obus Uniformibus substantiis nihil nisi U-
niforme generatur. Atqui si forma quoque
fit

fit materialis, materia & forma non tantum non contraria, sed ne diversa dici possunt: eadem siquidem erit utriusque **Essentia** gradibus tantum majoris aut minoris puritatis & subtilitatis distincta: qui plane non sufficiunt ad tollendam uniformitatem.

5. Tollitur quoque hoc modo illud Formarum privilegium, quod sit Fons & **Origo** omnium actionum: Cum enim operaciones sint à forma, formæ autem **Essentia** sit materialis, necessario sequitur materiam quoque esse activam & actionum principium. Erit siquidem forma materia quædam actuosa vigoris & virtutis plena, per quem potens est materiam corporis torpidam & ignavam actuare & excitare. At unde ista **virtus**? necesse est ut sit immediate ab ipsa formæ materia: nam si ab alio oriatur, jam forma non erit principium, quo datur aliquid prius. Sicut enim materia prima ex se habet quantitatem, sic & forma vires ex se ortas non ab alio mutuatas possidet. Atque hoc plane repugnat omnium **Perip.** consensui, qui docent à materia quæcunque determinum sit meram oriri **Passionem**, eamque esse omnis possibilitatis radicem.

II. Quod forma non sit Substantia Immaterialis & Spiritualis evincitur firmissimis rationibus.

1. *A Formarum generatione.* Qua in ridiculum plane est quam misere se aliosq; torserint;

torserint Philosophi. Summa omnium in hoc negotio speculationum huc reddit, Formas non induci, sed educi è materia. Nimirum enim absurdum visum est dicere formam auri, lapidis, plantæ &c. primo extra materiam factam esse ab externo agente, deinde veluti vehiculo in materiam importari. Spinosis absurdis horret hæc opinio, Posse formas rerum separatas existere, plus conferre agens externum quam semen in generatione, &c. Quare in eo fixus est baculus formas omnes (humanam excipe) è materia educi. Verum hic admodum sudatur in explicando hujus educationis modo, nec adhuc certi quicquam statuitur. Nos breviter omnia comprehendentes sic argumentamur. Si forma educatur ex materia, fieri hoc vel ex Aliquo in materia præexistente vel ex nihilo. Si prius, erit illud Aliquid vel ipsa Materiæ Essentia, vel Accidentia quædam illius. Per partes agamus.

I. Forma non oritur ex Essentia materiæ : contradicunt hæ rationes.

I. Quicquid ex materiæ Essentia oritur, illud necessario est materiale, ut quicquid ex aere nudo fit, est aereum. At forma non est materialis ut patet ex supradictis. Ergo &c. Vel si forma sit immaterialis, impossibile est ut fiat ex Essentia materiæ : fundamentum siquidem ponitur in Philosophia, Immateriale

riale ex materiali per agentia materia-
lia (ut sunt ea quæ formas educunt)
generari non potest. Illa enim materia,
ex quâ constituitur forma, ad quem-
cunque demum puritatis, claritatis &
tenuitatis gradum velut in alembico
elevetur, in materia tamen est & remanet.

2. Funditus subruitur illa altera
principiorum lex ab Aristotele, & se-
cariis lata; Principia ne fiant ex se mu-
tuò, Atqui fient, si ex materiae substi-
tia confletur forma.

2. Forma non oritur ex Accidentibus
materiae; confirmant hæc argumenta, con-
tra opinionem eorum omnium qui di-
cunt, formas educi de Potentia, de sinu,
de Gremio materiae. Ubi intelligunt cre-
do his terminis, Accidentia & qualitates
quasdam materiae. At non hinc formis
origo est: nam

1. Substantia fiet ex Accidentibus,
forma substantialis ex accidentalibus
materiae proprietatibus. Quod absur-
dum quam dissonet, Peripateticarum
aurium esto judicium. Aut si ex Acci-
dente nihil generetur nisi Accidens
(quod verum est) forma erit Accidens
utpote ex Accidentibus facta: at hoc
quoque Peripatet. monstrum est.

2. Forma non erit primum princi-
pium corporis naturalis; siquidem ex
priore

priore facta est, viz. Accidentibus materiae quæ, potius quam forma, principii loco habenda sunt. Hac quoque ratione evertitur altera principiorum lex, Principia ne fiant ex aliis: at forma fiet ex accidentibus.

3. Particularius queratur, quænam sint hæc accidentia materiae, quæ Gremii Sinusque nomine vocantur; certa tria sunt aut nulla, 1. Potentia passiva, 2. Quantitas indeterminata. 3. aut Præviæ dispositiones. Quod ad duo priora, riu dignus est, si quis dicat, Formas oriri & fieri, aut ex potentia passiva sive aptitudine & capacitate materiae ad formas recipiendas, aut ex indeterminata illius quantitate. Mera sunt ista deliria. Ergo forte ex præviis dispositionibus fit. Hoc verisimilius dicitur, sed hic caute advertendum est, nos hactenus non de Existentia sed de Substantia formarum querere, non quo Agente in materia existant, sed ex qua Essentia & Substantia sint & constituantur. Itaque etsi fortassis præviæ dispositiones & qualitates in materia secunda preparata, ut in materia auri, lapidis, seminis concurrant per modum Agentis ad productionem formæ auri, &c. non tamen possunt concurrere per modum constituentis ad condendam illius

Anim. cap. 12.) Jucunditas, inquit, & molestia non sunt aliquid in objecto sensibili existens, sed sunt passiones quædam rem cognitam consequentes. Molestia in lupo nihil est penitus: sed visionem lupi consequitur perceptio jucunditatis vel molestiæ, non quod colorem vel formam lupi per se confequatur ista molestia, neque naturam animæ sensibilis per se; iced quod propriam animalis naturam inse- quitur ille naturalis instinctus, quo per- cipit molestiam ex visione lupi, inditus à natura, ut excitetur appetitus fugiendi ad sui conservationem. Hoc Zabar. Quare jucunditas & molestia non sunt res sensibiles inhærentes in ipsis objectis, sed passiones animalis in sensu affectæ per impressionem speciei sensibilis, non qui- dem secundum propriam suam naturam; Nam idem Galli Gallinacei cantus qui leoni horrorem incutit, alia animalia non commovet; Neque secundum naturam animæ sensitivæ per se. Nam sic omnia animalia ab eodem objecto eodem mo- do afficerentur, quod falsum. Sed secun- dum propriam, & specificam naturam uniuscujusq; animalis generaliores facul- tates restringentem & determinantem. Hinc fit ut Passer utilitatem paleæ ad ni-

priore facta est, viz. Accidentibus ma-
teriæ quæ, potius quam forma, princi-
pii loco habenda sunt. Hac quoque ra-
tione evertitur altera principiorum
lex, ~~Principia non sunt nisi in aliis esse~~
ma fiet

3. Pa
sint hæ
mii Sint
tria sunt
2. Qua
Præviæ
priora, r
mas orir
siva five
teriæ ad
determin
ista deliri
positioni
tur, sed hi
hæctenus i
stantia fo
Agente in
Essentia &
antur. Ita
positiones
cunda præ
lapidis, se
Agentis ad
&c. non tamen ponunt concurrere per
modum constituentis ad condendam
illius

PA
MI
S

Anim. cap. 12.) Jucunditas, inquit, & molestia non sunt aliquid in objecto sensibili existens, sed sunt passiones quædam rem cognitam consequentes. Molestia in

AGES PASSING

nunc sit ut rarer utilitatem paleæ ad nisi-
B difi-

priore facta est, viz. Accidentibus materiae quæ, potius quam forma, principii loco habenda sunt. Hac quoque ratione evertitur altera principiorum lex, Principia ne fiant ex aliis: at forma fiet ex accidentibus.

3. Particularius queratur, quænam sint hæc accidentia materiae, quæ Gremii Sinusque nomine vocantur; certe tria sunt aut nulla, 1. Potentia passiva, 2. Quantitas indeterminata. 3. aut Præviæ dispositiones. Quod ad duo priora, riu dignus est, si quis dicat, Formas oriri & fieri, aut ex potentia passiva sive aptitudine & capacitate materiae ad formas recipiendas, aut ex indeterminata illius quantitate. Mera sunt ista deliria. Ergo forte ex præviis dispositionibus fit. Hoc verisimilius dicitur, sed hic caute advertendum est, nos hactenus non de Existentia sed de Substantia formarum querere, non quo Agente in materia existant, sed ex qua Essentia & Substantia sint & constituantur. Itaque etsi fortassis præviæ dispositiones & qualitates in materia secunda preparata, ut in materia auri, lapidis, seminis concurrant per modum Agentis ad productionem formæ auri, &c. non tamen possunt concurrere per modum constituentis ad condendam illius

Anim. cap. 12.) Jucunditas, inquit, & molestia non sunt aliquid in objecto sensibili existens, sed sunt passiones quædam rem cognitam consequentes. Molestia in lupo nihil est penitus: sed visionem lupi consequitur perceptio jucunditatis vel molestiæ, non quod colorem vel formam lupi per se consequatur ista molestia, neque naturam animæ sensibilis per se; iced quod propriam animalis naturam inse-
quitur ille naturalis instinctus, quo per-
cipit molestiam ex visione lupi, inditus à
natura, ut excitetur appetitus fugiendi
ad sui conservationem. Hoc Zabar. Qua-
re jucunditas & molestia non sunt res
sensibiles inhærentes in ipsis objectis, sed
passiones animalis in sensu affectæ per
impressionem speciei sensibilis, non qui-
dem secundum propriam suam naturam;
Nam idem Galli Gallinacei cantus qui
leoni horrorem incutit, alia animalia non
commovet; Neque secundum naturam
animæ sensitivæ per se. Nam sic omnia
animalia ab eodem objecto eodem mo-
do afficerentur, quod falsum. Sed secun-
dum propriam, & specificam naturam
uniuersusq; animalis generaliores facul-
tates restringentem & determinantem.
Hinc fit ut Passer utilitatem paleæ ad ni-

deficandum percipiatur, quam non percipit bos. Quia autem formam specificam animalium omnium ignoramus, appellamus eam instinctum naturale. Hinc sequitur quod jucunditas, & molestia cum in objecto non sint, ex objecto actione Phantasie elici, & efformari non possunt. Quod ex eo confirmatur, neque penes Phantasiam, neque penes objectum has passiones esse, quia non in nobis tantum, sed & in brutis animantibus, idem objectum v. g. cibus aliquis vel pabulum saepe alternis horis jucunditatem commutat cum molestia & fastidio. Unde autem hoc? nisi à mutato statu, temperamento, & animæ, corporisve. Ita ut objectum in organum alio atque alio modo temperatum, & dispositum incurrens diversos producat effectus, & passiones. Idem etsi eodem modo se habeat, mutato tamen objecto in quod agit variabitur effectus. Ex dictis collabascere videtur prima illa compositio specierum sensatarum cum insensatis, saltem quoad harum ex illis prolectionem, educationem & velut extractionem. In lupo siquidem nulla est ovem adversus inimicitia, sed amice tanquam escam sibi accommodatam complectitur, quam non odit, sed amando enecat

enecat. Cum autem Phantasia non faciat ut sibi efformet jucunditatem, sed eam objecto factam, & impressam percipiat tantum. Duo jam porro ad majorē hujus rei explicationem quæri possunt. Primum est quomodo ex impressione speciei oriatur molestia aut jucunditas. Secundum est quid sit primum percipiens, & sentiens jucunditatem & molestiam impressam. Quod ad primum attinet, sciendum est, quod omnia illa quæ jucunditatis vel molestiæ effectiva sunt, hoc loco tantum considerari à nobis sub ratione boni, malive naturalis. De brutis enim, & bruta hominis parte agimus. Bonum vero, & malum Physicum appello rem eam, quæ ob occultam aut manifestam qualitatem, amicitiam vel inimicitiam exercet cum natura alterius rei, eam vel juvando vel lædendo. Eorum quæ per manifestam aliquam qualitatem agunt clarissima est ratio. Ut inter qualitates tactiles, calor nimius, vel frigus vehementius dolore afficiunt animal ob physicam, & vehementem mutationem in organo & spiritibus factam ita ut convenientes naturæ fines deficiendo excedendove transgrediantur. Sic odorata fœtida magnam afferunt molestiam ob

evidentem qualitatem temperamento cerebri adversariam. Idem de rebus sapidis clarum est : De sonis vero omnisq; generis harmonia sive civica , sive bellica, obscurior aliquanto res est, quomo-
do sonis insit ea vis deliniendi , & etiam perturbandi spiritus. Ut animal aliis demulceatur, & ad quandam levitatem componatur, aliis autem excitetur ad iram & in furorem quendam erumpat: Quod murmur aquarum sopit spiritus, quod mens delectetur suavitate cantus, quamvis physica aliqua ratio videatur reddi posse , quærenda tamen non est, sed potius ad propriam animalis natu-
ram referenda. Quod ad visum attinet, ille sensus minime omnium sensibili aliqua, & notabili molestia affici videtur. & ratio est, quia res visæ omnium mini-
me agunt physice, quia corpus neque at-
tingunt neque ingrediuntur, nisi per suas species quæ omnium specierum sunt spi-
ritualissimæ , atque ita ab omni actione physica (quæ materialium rerum est) re-
motissimæ ; Itaque existimo colores nulos (vel certe paucissimos) per se &
solos delectare, vel in jucunditatem af-
ferre, sed tantum in relatione ad rem cu-
jus colores sunt, & quatenus ea aliis sive bonis,

bonis, sive nocivis qualitatibus imbuta est. Quare non nos tantum, sed & bruta quoque venenat; & inimicissima quæque naturæ nostræ videre sine aliqua molestia sustinemus, quoisque ex sapore, odore, aliquave alia qualitate sensibili damnum non percipiamus. At vero soni, sapore, odores, & qualitates tactiles absolute & ex se, nulla habita consideratione subiecti in quo inhærent, & unde emanant, notabili nos vel perfundunt gaudio, vel eruant molestia, adeoque non afficiunt tantum in ordine ad res ipsas. Quæ vero sola & quatenus visa notabili aliqua voluptatis aut doloris passione animal afficiunt (ut sudant nonnulli & contremiscunt toti ad visum selem, vel caseum, aliaque infinita) illorum omnium & quot sunt huius generis antipathetici vel sympathetici, vim & virtutem qua per impressas species sensibiles quaseunque demum tales in animali passiones afficere valent, ignotam plane & incognitam esse assertimus; Ita ut alia nec redi possit, nec quæri debeat hujus rei ratio, quam peculiaris, propria, & particularis duarum naturalium, Rei & animalis sibi invicem adversantium dispositio & temperatura, ex quarum concursu & congressu ista oritur

antipathia vel sympathia. Quod inimicentur videmus, quare autem nescimus.

Et sic quidem de rebus jucundis & dolorificis & quomodo per impressas species has passiones exuscitent; sequitur ut dicamus de ordine qui in impressione & perceptione harum passionum observatur; ex quo clarius patebit quid sit munus Phantasiæ in judicandis rebus quales sunt, quoad animalis utilitatem vel noxiam. Quæritur ergo quid sit primum organum percipiens, & dijudicans rem ut molestam & jucundum? Resp. quod sit sensus communis, idque secundum Zabar. ex ipso met Aristot. Tria enim sunt (ut docet loco citato) in perceptione sensibiliam. Primum objectum ipsum percipitur sub ratione proprii objecti, atque hoc sit a sensibus externis. Secundum perceptio objecti quatenus delectans, aut molestans, atque ista perceptio primo attribuitur sensui communi: Ratio est quia sensus communis est radix, & principium omnium sensuum, & cum jucunditas & molestia non sint propria alicujus unius sensus sed communia omnibus, plane necessarium erat, ut illa facultas, quæ de speciebus in omnes impressis dijudicat, eadem opera, eodemque momento cognoscere-

nosceret damnum, aut utilitatem, jucunditatem vel molestiam à speciebus illis corpori illatam. Tertium est excitatio appetius ad Persequendum vel fugiendum, prout res à sensu communi percpta fuerit jucunda esse vel molesta. Exemplo uno aut altero illustrentur primum & secundum. Exuratur membtum, sit ibi sensus caloris dolorifici, primo quidem calor percipitur sub ratione objecti proprii sensibilis, ab aliis discriminationi, & sic apprehenditur tum à sensu communi, tum etiam à Phantasia. Utrique enim facultati unam simplicem dijudicationem rerum quid sint attribuunt. Secundo cum percipitur idem calor cum adjuncta qualitate molestiae, atque hoc sit primo quidem à sensu communi, qui eodem tempore quo sentit calorem ut calorem, percipit eundem ut inimicum, ex apprehensa simul cum specie caloris Iæsione in organo ab illo facta, ex qua apprehensione oritur passio doloris in toto animali, unde ejus appetitus excitatur, ad præsens incommodum evitandum. Deinde vero idem objectum cum eodem adjuncto offerter Phantasiæ per communem sensum, quæ similiter ut sensus communis rei percipit, & cum simili conse-

quentia. Atque hic naturalissimus ordo esse videtur, ut statim illata in organum læsione à sensu communi dijudicetur noxa, neq; tot interpositis actionibus attendendum sit judicium à Phantasia prolatum, vitanda sit necne. Addatur & alterum exemplum, Leo audito Galli cantu exhorrescit, & ausugit: quod ad sonum ipsum attinet idem est judicium & sensus communis & Phantasiæ, ut supra: quod ad molestiam, alia est ratio quam in superiori exemplo. In sensu enim externo nulla fit læsio, nullum incommodum, sed speciem cantus in sensu communi receptam sequitur immediate impressio horroris, & metus, occulta scilicet vi & virtute. Quam molestiam ex impressa specie ortam percipit primo sensus communis, post phantasia eodem modo. Ex dictis sequitur Phantasiam non esse primum percipiens, sive dijudicans de molestia & jucunditate (hoc enim primo apprehendit objectum sub ratione bonitatis aut malitiæ quatenus profuturum sit vel obsuturum animali) sed communem sensum. Deinde appetitum tam ad dijunctionem sensus communis, quam ad sententiam ipsius Phantasiæ expresse fieri, & exuscitari: Ita ut non solum ea appeta-

petamus quæ imaginatio, sed ea etiam quæ sensus communis dictaverit esse appetenda. Tertio demum istam primam compositionem supradictam sensui communis quoque tribuendam esse, & non solum Phantasiæ appropriandam. Quo igitur privilegio præstat sensui communis Phantasia? Prærogativa quidem hæc est; sensus communis rei tantum præsentis bonitatem, aut malitiam percipit, atque appetitum ad fugiendum amplectendumve etenim rem jam præsentem sentit. Phantasia vero rei absens speciem retinet, & simul cum specie imaginem molestiæ vel jucunditatis eam speciem consequentis, unde appetitus excitatur ad fugam vel prosecutionem rerum non præsentium. Id quod ob salutem animalis prorsus erat necessarium. Sic ovis à lupo aversa, & oculis amplius non contuens, fugit tamen ad longum spatium: sic equus sitibundus quærit aquam, quam non vidit, &c.

Quæ jam prolatæ sunt, satis videntur infirmare duas istas compositiones vulgo phantasiæ ascriptas. Itaque dicimus, [ovis fugit lupum tanquam inimicum] non dicit [inimicus est fugendus] sentit molestiam à lupo ortam, non affirmat

[lupus est inimicus] denique actu se protinus in pedes dat, non concludit (ergo debo fugere, aut ergo fugiam) Ita ut mera sit rationis & discursus umbra, quam in bratis animalibus cernimus, eisque affingimus ob quandam actionum ~~ex~~ ~~us~~ ~~dis~~ ~~tin~~ ~~er~~, & alterius ex altera consecutionem. Sed enimvero sciendum erat omnem actionum regularem consequentiam, non esse statim discursum nominandum. Quare non tantum communes omnium animalium operationes, sed etiam proprias cujusque actiones, ut ut mirificas & stupendas (de quibus Plu-

Plut. in tarchus, Aristoteles, aliquie qui animalium historiam conscripserunt) merito *meteov* asserere possumus, non ex rationis ductu, *τάχει* non via aliqua discursiva, non affirmando *στάσια*, & negando suscepta deliberatione, non illata conclusione esse perfectas, sed necessitate naturæ vel generalis vel specialis productas; Et sic quidem de actionibus phantasiarum, ubi coronidis loco addemus solutionem illius dubii. Utrum Phantasia producat reales effectus: Per reales effectus non intelligimus Phantasmatum, de quorum productione nemo dubitavit, sed effectus in corpore physicos & realis consistentiarum, quales spectant ipsam corporis.

poris temperiem, aut configurationem, aut aliud aliquod accidens ei inhærens. Quo referuntur effectus hujusmodi, cum quis ad imaginationem solam præcipitii exanimis pene concidit; Cum sola imaginatio cibi stomacho inimici nauseam *Gen. 30* provocat. Huc pertinet & illud *Jacobi ar-* *37.* titium, virgas decorticatas, & albis spaciolis interstinctas, pecudibus ad bibendum venientibus, in canalibus & alveis objiciendi, ita ut pecudes inspectis virginis conciperent fœtus variis maculis resperfos. Sic & mulieres sapius quas dum concipiunt, conspexerint, aut fortiter imaginatae fuerint formas, earum similitudinem fœtus referunt. In gravidis autem pica laborantibus maxima conspicitur imaginationis vis; Re enim, quam concupierunt, si non potiantur, frequenter quidem infanti mortis periculū aboritur, særissime vero notabilis aliqua accidit alteratio; ita ut rei desideratae characterem in aliqua corporis parte expressum gerat. Quod ad hos horumque similes effectus attinet, dicimus eorum aliquos eodem modo sequi Phantasmatata de objecto absente forinata; quo consequuntur suissent ipsam speciem objecti præsentis: sic quia præcipitum actu vi-

sum

sum horrore nos concutit, ejusdem quoque species eundem parit effectum. Hinc horresco referens, ea scil: que metuebam videns. Alii autem occultiore modo talium Phantasmatum impressionem consequuntur. De omnibus vero asserimus eos ab imaginatione produci actione non univoca sed æquivoca, cuius modus hic est; primo imaginatio efformat tale phantasma, secū. hoc phantasma operatur in spiritus, & in eis vehementem afficit mutationem: Tertio ex spiritibus ita motis, concuisis, & alteratis, illi in corpore effetus consequuntur.

De actionibus phantasiae hactenus; sequitur ut de Organo ejus breviter dispiciamus: Sedem ejus statuunt secundum, & medium cerebri ventriculum, cuius temperies siccior est, quam anterioris partis, & ita ad retinendum & conservandum aptior; Locus autem amplior & latior pro recipienda majori spirituum copia, quibus usus est in conformandis & celeriter componendis tot specierum imaginibus.

Et sic de phantasia.

Antequam vero ad memoriam proximo loco considerandum veniamus prius delibanda erunt quædam circa sensum commu-

communem & phantasiam generalia. Qualis sit inter hos duos sensus quoad proprias operationes convenientia ex supra dictis collgere est. Est præterea aliud in quo hi duo ab omnibus aliis sensibus discrepant, scil: quod hæc duæ facultates non sunt mere passivæ, sed activæ aliquo modo. Sensus quidem externi, ut & memoria, sunt mere passivæ potentia. Illi enim tantum recipiendis, & transmittendis speciebus ab externo objecto impressis deserviunt; hæc autem recipiendis & conservandis phantasmatum imaginibus in illa mira phantasiæ arte excultis subiacet. Neutra vero aliquo circa dijudicationem munere funguntur. At sensus communis & Phantasiæ præcipuæ laudes sunt, quod species receptas dijudicent, & discriminent. Ex his aliud jam expendendum sequitur. Cum enim phantasiæ & sensui communi solis actum cognitionis & dijudicandi attribuamus; Quæritur qualis sit iste actus; Utrum Directus tantum qui terminetur in ipsum objectum, an etiam Reflexus qui redeat & revolvatur in seipsum? Adeoque utrum verum sit quod supra allatum est, Communem sensum esse sensum reflexum, ita ut animal per eum dicatur sensu-

tire se sentire? Ad hoc dubium respondendo discimus, omnem e usmodi notitiam reflexam animalibus brutis admendam esse, ex his enim solis petendæ, & in his demonstrandæ sunt propriæ operationes facultatum sensitivarum, non autem in homine. Conimbricenses de sensibus internis verba facientes sensui communi omnem discursum auferunt, phantasiæ autem tribuunt, tali assertione, phantasia potest ex utroque termino singulari propositionem confidere, & circa singularia ad illud objectum pertinentia discurrere. Hanc vero dignitatem restringunt ad phantasiam in solo homine, ea inque operatione obtinere aiunt, non merito partis sensitivæ, sed influxu rationis. Docentque intellectum esse rationem universalem, cogitativam autem i. e. phantasiæ esse rationem particularem i. e. circa sensibilia particularia. Hoc autem (ut omittam malam operationum sensitivarum & intellectuallium confusionem) naturam phantasiæ inquirentibus non satisfacit, non enim hoc queritur, quid possit à superiori facultate adjutæ, sed quid propriis viribus, & innata virtute quænt officere, extra cuius sphæram non possit operari. Quod illi de discursu, nos de reflexione; est fortasse in homine

aliqua facultatum harum notitia reflexiva, quam non ex se sed beneficio rationis eas moderantis, gubernantisq; obtinent: In animalibus vero brutis nihil tale conspiciendum se nobis offert. Nam quod ad rem attinet, duo possumus in sensibus hisce considerare, 1 Objectum, 2 Actiones proprias circa objectum. Manifestum est, notitiam illam quam habent de objecto directam esse, quæ directe procedit & terminatur ad objectū. Et parum philosophice dixerit quispiam, sensum communem reflecti super objectum suum, immo ne quidem, si illud sèpius iteratis vicibus judicaverit. Non enim lux solis sèpius idem speculum coiustrans, reflecti in speculum dicitur, sed quando à speculo in seipsum repercutitur. Itaque necesse est, ut si reflectantur, in se redeant suas proprias actiones contemplando, & judicando, atque post judicium de objecto externo latum primo loco, post secundo illum ipsum judicii actum examinent atque expendant, utrum recte an secus fuerit ordinatus: e.g. Componit Phantasia species multas: quæritur an noscat hanc suam compositionem, eamque judicet, recte fuit instituta; Ita ut non tantum species rerum extrinsecus

extrinsecus oblatarum, sed etiam ipsæ facultatum operationes jam sint dicendæ facultatum objecta? Negamus vero ita esse, & dicimus soli intellectui hunc honorem esse deferendum, ut suas noscat operationes, & in hoc consistere præclarum illius à sensibus discrimen, & supra illos privilegium. Quare etiam homo solus potest suos corrigere errores, quem ob finem data est homini mirabilis illa intellectus operatio, ut quod in primis cogitationibus peccatum est, illud secundis curis emendet. At bruta etiam si errant, errores tamen corrigere quis unquam dixerit? Canis enim si lapidem judicarit esse panem, accedens, non conceptam emendat falsitatem, sed novam acquirit veritatem, aliud jam sentit, non dicit se prius falso sensisse. Et sane quæ rationes fortes sunt contra istam reflexionem in sensibus externis, eadem contra eandem valent in internis. Sensus externi, inquiunt, non moventur, neq; afficiuntur suis actionibus, v.g. visus sua visione, quia moventur per species, species autem sunt objecti, & non actionum circa objectum: si moverentur vero, esset e. g. species non tantum coloris sed etiam ipsius visionis. Annon eadem ratio integra

gra manet quoad sensus internos? Hi enim nihil percipiunt nisi per species sensibiles: Hæ autem non sunt actionum, sed objectorum. Deinde sensus exteriores sunt virtutes, & potentiae organicæ, & materiales, sed nulla virtus materialis sed nulla virtus materialis potest in seipsum agere; suamque operationem cognoscere, ergo. Jam facultates sensitivas internas esse organicas, earumque actiones à temperie organi dependere, ab optimis asseritur & ratione nititur. Itaq; neque earum datur super proprias operationes reflexio. Hinc patet eos catastrophice loquutos esse, qui sensum communem vel phantasiam sensus reflexos appellant, cum notitia omnis objecti sit directa, operationum vero detur nulla. Ista itaque propositio [Animal brutum sentit se sentire] exakte & accurate loquendo, vera non est. Sensus qui aliquo modo admitti potest, hic est. [Animal sensibus internis percipit operationes sensuum externorū] At vero operationes horum sensuum non sunt sentire. i. e. judicare de objecto, sed tantum recipere objecta. Organa enim non sunt activa, sed passiva impressioni specierum subjecta: Hinc igitur dictus sensus

sensus elicitor (Animal percipit se sentire, i. e. recipere vel recepisse species sensibiles) qui illorum propositioni non quadrat, in qua per sentire non intelligitur receptio specierum, sed judicium de objecto: Hoc enim vult dicere Animal cognoscit se cognoscere) quod ipsum facere non posse supra ostensum est. Quinetiam si dicant ibi intelligi ipsam specierum per externa organa receptionem, neque hoc quidem subtiliter philosophantibus concedendum erit. Nam sensus communis e. g. percipit colorem oculi beneficio receptum, & ad se transmissum, non autem judicat oculum suo officio bene, aut male persuasum esse. Colorem impressum dijudicat & discernit, abjecta plane omni consideratione ipsius impressionis. Equus enim, si oculi senio caligaverint, non sentit, & cognoscit se colores minus acute & perspicue jam cernere, quam cernebat in juventute, propter debiliorem, & minus commodam impressionem in oculo factam. Et ratio est eadem quæ supra. Omnis sensatio fit per species sensibiles, at vero receptio speciei in organo est passio, quæ speciem sensibilem non habet: absurdum enim videtur conce-

se sen- concedere tum speciem sensibilem ipsi-
species us coloris impressi, tum speciem sensi-
ni non bilem ipsius imprecisionis.

Doctrinam Aristotelis de Phantasia
consulto omittimus; Negative enim
procedit ostendendo potius quid non sit
quam quid sit declarando. 3 De A-
nim.tex
150.

Restat jam tertius, & ultimus internus
sensus, viz. facultas memorandi quæ
memoria dicitur (μνήμη) de qua Aristoteles
in libris de anima nullam initit di-
sputationem, rejecta ejus tractatione in
peculiarem libellum de memoria & re-
miniscencia. In quarum tractatione
multa occurunt obscura, & non bene
distincta. Nos eam ut possumus per-
spicue explicare conabimur. Primo igitur
loco declaranda erit natura memo-
riæ, post reminiscentiæ, quam velut ali-
quam ejus appendicem statuunt philo-
sophi: etsi magis methodice, omnis de
illa contemplatio rejicienda foret in
tractationem ipsius animæ rationalis.
Quod ad memoriam attinet, duplex est
1. sensitiva, qualem bruta sibi vendicant,
estque specierum sensibilium thesaurus.
2. Intellectiva, specierum intelligibilium
promptuarium; Quam, quia hominis
propria est, leges methodi juberent, in
doctrina

doctrina de homine; quatenus est homo tractari. Primum absolvenda erit consideratio ipsius sensitivæ memorizæ, quatenus in pura sua & simplici natura in brutis animantibus, se nobis conspiciendam offert, idque (hoc supposito quod sit facultas sensitiva ab aliis distincta) explicando ejus, 1 Objectum, 2 Actiones, 3 Sedem sive Organum.

Objectum memoriae sive ~~τὰ μνημονεύματα~~ sunt omnes species sensibiles a sensu communi & phantasia judicatae. Quodcunque enim est in phantasia phantasina, illud à memoria conservatur, aut conservari potest, atque illud solum. Sunt autem ista phantasimata objecta memoriae, non quidem simpliciter, sed cum adjecta notione temporis præteriti. Re-

malis simulacrum. Sic etiam species in memorie tabula depictae, in se quidem sunt *stuprata*, & *rotata*, spectra quædam & conceptiones; in relatione autem ad alterum *exoves* καὶ μηνονέματα. Jam memoria proprie loquendo species retinere dicitur, ut sunt imagines & monumenta aliarum rerum, & sic text. 19. definitur ab Aristotele. Si quis enim picturam elephanti penicillo delineatam inspiciat, qui ipse elephantum nunquam viderit, contemplatur eam quidem tanquam opus ingeniose confectū, non autem ut imaginem elephanti, inter quem & hanc picturam ille non novit similitudinem. Item etiam si quis qui Coriscum non novit, ejus in tabula effigiem intueatur, considerat ipsam tanquam hominis picturam, non tanquam Corisci: Inspectio picturæ illum in memoriam revocare non potest. Quare necesse est ut species insint in memoria, ut simulachra, & representationes rerum olim, & ante aliquod tempus cognitarum. Quomodo autem sensus recte dicatur temporis differentias, & intervalla cognoscere, examinandū veniet in actionibus hujus facultatis, & sic de objecto. Actiones hujus sensus memorativi, potius appellandæ

landæ sunt passiones. quam actiones. Sunt enim hæ, 1. recipere species ad se à phantasia transmissas (sedibus enim discriminatæ sunt) & in se occultis e- iusdem viribus modoque incognito im- pressas & insculptas. Difficile enim explicatu est quomodo memoriæ specu- lum illustretur, & pingatur à phantasia luce illa constante, & non evanescente imagine, quave ratione in spiritibus im- mutatis tot insideant specierum Myria- des. 2. Conservare & retinere species sibi impressas, retinet autem non ut Her- cules Clavum vi manum constringendo. sed ut arca loculum in ea depositum, utque cera sculpturam sigilli. Memoria ipsa in se nihil reponit, sed ab alio recon- ditum custodit. Atque hoc munus me- moriæ est præcipuum, & fere solum, cuius respectu memoria dicitur esse ha- bitualis, sive in habitu, quatenus nimi- rum imagines rerum cessante circa illas contemplatione, & cognitione, fideliter custodiens, in proxima potentia est ad actum ipsum memorandi, quoties ob- tulerit se occasio, exercendum. 3. Ope- ratio quam facultati memorativæ tribu- unt est redditio specierum sibi deman- datarum, & veluti depositi repositio; faciunt

faciunt enim hunc sensum famulem phantasiæ, tum condum, tum etiam promum; Ita ut quemadmodum phantasia species memoriae tradit suo usui servandas, si haec illi reddat, atque offerat contemplandas, ob hanc, ni fallor, operationem, memoria dicitur actualis, sive in actu, quando species habitualiter in se latentes producens, & phantasiae offerens, ipsum memorandi actum in animali facit; Qui actus à Conimbricensibus aliisque definitur, Cognitio rei cognitæ, ut antea cognitæ. Quam definitionem an recte facultati memorativæ assignetur una cum ista tertia operatione Redditiva sive ablativas, quibusdam præmissis, statim examinabimus.

Quod memoria (de sensitiva loquimur) non sit facultas cognoscitiva, sicut in initio statim harum contemplationum diximus, optima tum authoritate, tum ratione à Zabarella asseritur. *Ipsa Lib. de per se memoria, inquit, vim cognoscendi non habet, neque habere debuit, propter quod facultas cognoscitiva, non potest sine cognitione speciem recipere: species enim recepta nihil est aliud, quam cognitio ipsa. Plura autem simul cognosci minime possunt, ideo facultatem*

tem illam. quæ plura simul retinere apta esset, cognitione carere oportet, immediate tamen inservire cognitioni, & hac tantum ratione posse appellari cognoscitivam. Quæ quidem ratio irrefragabilis est. Siquidem ex natura talium facultatum est, ut objecto sese præsentante, statim idem cognoscant & dijudicent, nisi affectus aliquis præternaturalis hanc operationem impedit. Quare memoria receptis tot imaginibus, quæ omnes sunt illi convenientia objecta, Si ullam cognoscat, utique omnes cognoscet, cum omnes sint simul præsentes, neque ratio sit cur hanc magis, quam illam cognoscat. Hoc autem absurdum est; & veritas contrarii magis elucebit, si perlustremus tria illa memoriarum supra dicta officia, quorum ne unum quidem aliquam in memoria notitiam innuere videtur. Nam in receptionem specierum non esse notitiam vel cum notitia conjunctam apertissimum est. Quamvis enim sentire sit pati, & receptio sit passio, omnis tamen receptio non est sensitiva cognitio, sed sola receptio iudicii de objecto prolati, ut docet Zab. Jam vero memoria est sedes, & receptaculum phantasmatum, seu specierum à Phantasia

phantasia judicatarum, sed non dicitur recipere ipsum actum judicij & cognitionis, quem phantasia circa illas species exercuit. Actus ille præterit, nam aliæ animal semper cognosceret, quia præsentem habet actum cognitionis, phantasma autem sive imago conservata manet. Deinde conservatio specierum est tantum duratio impressionis sine ulla actione, aut conatu ipsius memoriaz facta, sed propter passivam ejus & receptivam habilitatem in ipsa continuata. Sic ut nummi in arca custoditi dicuntur, quatenus in illa depositi & collocati quietescunt. Quare absurdiuscula est cujusdam quæstio sciscitantis, quomodo possit memoria sensitiva species conservare, si prorsus omni percipiendi, id est, cognoscendi facultate destituatur. In passivis enim ipsis subjectis cognitione nihil valet ad conservationem, siquidem nec cera characterem, nec charta scripturam noverunt, custodiunt tamen. Nec in memoria sensitiva alio modo se res habet, cui cæca sufficit fidelitas ut retineat quod traditur, quod sit omittat quæsse. Postremo discutiamus tertiam illam actionem, yiz. Redditionis. Quæ quid

sit & quomodo fiat ratio sumenda est ab iis quibus memoria similis esse dicitur. Qualia sunt tabulæ picturis depictæ, cera sigilli charactere impressa, liber a- pertus typis excusus, &c. In his autem cujusmodi fit redditio manifestum est, nimirum passiva tantum, nullo vero modo activa. Nam tabula, cera & liber oculo insipienti patent & objieuntur, at oculum ad inspiciendum non movent. Illa non aliqua actione & vi oculum ex- fuscitant, ut versus se convertatur, at postquam in illa vel de industria conver- sus, vel fortuito circum latus incurrit, sta- tim se pictæ icones, sculpturæ annuli & literarum typi in sensum ingerunt. Hæc tamen loquutio Metaphorica est, ut & illa, cum dicimus (res se oculis conspi- endum ultro offert) neutrobique enim accidit aliquis cum cognitione conjun- ctus rei actus, sed passiva ipsius sub oculis subiectio & positio. Sic capsula dici- tur nummos depositos depositario red- dere, non illis sese sponte offerentibus, & in manum dantibus, sed isto manu repetente & auferente. Applicentur di- cta ad propositum. Phantasia convertit se ad speculationem phantasmatum re- conditorum, hæc autem non agunt in phan-

phantasiam ejus obtutum in se obver-
tendo. In memoria sunt rerum imagines
tanquam in libro aperto, sed si cognos-
ci debeant, necesse est ut phantasia pri-
or librum aperiat, legatque, imo & ali-
quando paginam vertat, cum quod
quærimus statim non occurrit. Quæ-
renti quidem phantasiæ adsunt in prom-
ptu, non autem motu aliquo sese offe-
runt non quærenti. Redditio igitur illa
specierum memoriæ attributa, est tan-
tum passiva earum coram phantasia præ-
sentia, non activa aliqua earundem re-
missio, & in phantasiæ operatio. Ra-
tio sic patet, quia determinatio ipsius
actus memorativi à Phantasia est, non à
memoria. Hoc est: hujus vel illius rei
recordamur, non quod memoria hujus
vel illius speciem actione aliqua sua red-
diderit, & objicerit phantasiæ, sed quia
phantasia hanc vel illam contemplando
se suis viribus convertit. Quod hoc ex-
emplo declaro; Cerva siticulosa quarit
fontes aquarum, quarum speciem in
memoria impressam habet. Hic (ut ab
effectu ad causas procedamus) ab ap-
petitu exuscitatur loco-motiva, ille vero
irritatur à phantasia, in qua fit primum
cognitio & judicium de re, deinde sequi-
tur

tu*re* rei appetitus; Cognitio autem hæc
oritur ex particulari recordatione speci-
ei aquæ absens*ti*; quam speciem cum
contemplatur phantasia, excitatur ani-
mal ad aquam quærendam. Hujus jam
particularis actus recordandi & cogno-
scendi quæritur quænam sit prima ori-
go & proxima causa: Utrum sit ex par-
te memoriæ quod illa imaginem aquæ
phantasia offerat, & coram sistat, an ex
parte phantasiæ, quod hæc naturali in-
stinctu & præsente necessitate com-
monefacta convertat se ad memoriam
otiosam quidem & per se nihil agen-
tem, inque ea latenter aquæ imaginem
cruat & intueatur. Atque hoc quidem
posteriorius, ut verum accipimus. Cum e-
nim memoria sit facultas non cognosci-
tiva, ut supra probatum est, & sequen-
tibus ostendetur amplius, illa sane in
cerva, speciem aquæ ab alia quacunque
non internoscit; quomodo igitur novit
illam reddere & remittere ad Phantasi-
am in hoc particulari casu? Quænam
est illa causa vel virtus determinans, cur
unam imaginem & non plures, & non
omnes simul contemplandas tumultua-
riæ Phantasiæ objecerit? Et sic quidem
eam illa imago recurreret ad phantasiam,
qua

qua scita non est, ac qua scita est opus. Quare ut in tabula variis picturis ornata, vel libro mille typorum formis excuso, nullum est ex parte ipsorum agens determinans actum videndi, cur oculus hanc imaginem vel literam, & non illam, aut unam magis, quam omnes intueretur: sed determinatio est ex parte oculi, qui se convertit in unam hanc, & non plures alias; ita in memoria hujus vel illius rei recordamur, non quod memoria proprio motu phantasiam ad hanc vel illam speciem contuendam protraxerit, vel allexit, sed quia ipsa ad hanc & non ad aliam convertit. Quod vero dubitare possit aliquis & coniicere memoriae dandam esse aliquam actionem, circa recordandi aetum, ex eo, quod scimus in nobis, idemque in brutis fieri putamus, species interdum non accersitas, neque evocatas a phantasia, tamen se coram sistere, & quasi obtrudere, quod propter memoriam redditentem & remittentem accidere putandum est. Hujus dubii solutio facilis est. Idem siquidem hic accidit quod oculo unam aliquam egregiam picturam intuenti, juxta quam circumpositae sunt alias multas ejusdem aut inferioris artificii. Directe & primario illam unam constructur,

tuetur, & solam quidem si in illam sit intentus, sed ex obliquo & quasi per transennam etiam è reliquis quasdam potest subaspicere, propter etiam ejus & inconstantem volubilitatem. Picturæ quidem omnes ex æquo visui patentes pendent in pariete, & per eas non stat, quin infinitam & que ac supremam, pessimam & que ac optimam, unam & que ac plures oculus aspiciat, culpa oculi est, qui in unum non defigitur. Ita quidem memoria conservat omnes imagines, & idola sincera & discreta, nec unum magis quam aliud (si fuerit æquale impressionis artificium) contemplationi subjicit. Differentia penes phantasiam est, quæ si summa fuerit attentio, plane nil praeter principale contemplationis objectum percipit, ut sæpe quidem accidit præcipue in Melancholicis. Qui vero ob desultoriam phantasiæ levitatem, defectus ut plurimum est in debita attentione, ideo transcurrit & transvolat ab una imagine ad aliam, & praeter principalem ad aliarum juxta positarum speculationem, summa sua perniciitate se deflectit. Ubi etiam notandum est quod actus memorandi eo magis minusve ordinati sunt & regulares, quo fortior aut debilior fuerit phan-

phantasia in attendendo, & sese ab una attendendo specie ad aliam deducendo. Aliquando enim phantasia regulariter procedit, speciesque in memoria depitatas à prima ordine ad ultimam percurrit, præcipue hoc accidit quidem in hominibus tum meditantibus, tum reminiscientibus (ut post audiemus) tum etiam dormientibus, cum acta diei repetuntur eodem ordine quo gesta sunt: vis enim & attentio phantasiæ in hominibus dirigitur forte, & confirmatur à superiori facultate: aliquando vero nullo ordine adhibito irregulariter fertur, ab una ad aliam, prout fors tulerit, levissime transiliens. Quod in nobis ipsis experimur, dum res memoria recolimus, & in brutis vel maxime fieri verisimile est, cum phantasia eorum ab omni externo objecto & sensu præsentis necessitatis (à quibus posset ad unum aliquod dirigi & determinari) libera phantasmatis præteritarum rerum contemplandis operam dat. Atq; sic quidem qualis sit specierum redditio sive remissio à memoria ad phantasiam, aliquo modo ex dictis possumus intelligere, quæ à veritate haud longe abesse existimo, etsi prout est in rebus fere omnibus obscuritas summa, & humanæ

mentis caligo prorsus deploranda, plene satisfacere non videntur. Nam adhuc quæri potest, quomodo fieri queat, ut cum phantasia sit velut oculus, memoria quasi picta tabula, illa in medio cerebri sita contempletur istam in postica ejus parte collocatam sine mediis speciebus à memoria ad ipsam recurrentibus, & transmissis? Et præterea annon hac in actione aliquod sit spirituum vario & celeri motu errantium officium? Sed de his infra dispiciemus de sedibus & locali distinctione harum facultatum, deque earundem organica materialitate generalem speculationem inituri.

Impræsentiarum deveniamus ad discussiendam definitionem illam supra traditam, de ipso memorandi actu, ex illa redditione, ut aiunt, oriundo. Hunc autem sic definiunt. Cognitio rei cognitæ ut antea cognitæ. Tunc enim actu recordamur, cum rem olim cognitam recognoscimus, idque perceptis, tum primo actu ipso cognoscendi præterito, quem olim circa illum objectum exercebamus, nam scimus nos cognovisse, tum secundo tempore inter illum actum & præsentem recordationem intercedente, nam scimus nos olim cognovisse. Est siquidem duplex

duplex memoriae objectum, primo remotum sēū ultimum, scil. res ipsa quam memoramus, in hanc enim ultimo terminatur memorandi actus. Secundo proximum, & hoc duplex, primo cognitio olim de objecto habita; secundo tempus à prima cognitione ad praesentem interlapsum. Jam quod hominem spectat, procul omni dubio est; ipsum & actum præteritum & tempus præterlapsum accurate & distincte percipere. Nam scimus nos, exempli gratia, tale aliquod dogma in concione audivisse & intellexisse, simul etiam quot menses aut anni intercesserint, ex quo primum intelleximus. Tota difficultas in brutis est, an ipsa quoque beneficio memoriae sensitivæ tum suam olim habitam rei cognitionem, tum ipsam temporis præteriti differentiam cognoscant. De utrisque breviter videamus; primo an sciant actum cognitionis & judicii de objecto tempore præterito à se exercitum, adeoque dici possunt scire se cognovisse; Hanc cognitionem brutis denegasse, dariusculum videtur esse, & à communi loquendi ordinandi consuetudine nimium recedere, nec non ipsi experientiae reclamare. Canes siquidem dominis suis post

longam absentia redeuntibus blandiuntur statimque agnoscunt, ut pose quos olim sibi amicos perspexerunt. Et nota *No. 8. At* est apud Gellum historia de Leone, qui *Lib. 5.* quendam sibi ad pugnam, & prædam in *cap. 14.* circa objectum ut amicum novit & amplexus est, quoniam ante annos aliquot eundem sibi in spelunca ex spina claudio chirurgum senserat. In contrariam tamen sententiam it ratio. Nam supra ostensum est memoriam non esse facultatem cognoscitivam, & cum non cognoscat species sibi impressas, multo minus sciet actum judicii circa istas species ab alia facultate productum. Etsi dicamus tum phantasmata, tum actum phantasiæ in iis judicandis recipi & imprimi in memoria, non ideo sequitur hunc actum percipi & cognosci à memoria. Hoc enim est confundere operationes sensuum internorum: Siquidem hoc patet memoria dijudicaret ipsam dijunctionem phantasiæ. Cognosceret enim secundum illos actum dijunctionis, & sic memoria superior esset phantasia (saltem æqualis) non tantum in conservando, sed etiam in cognoscendo, quoniam ad præstantissimam operationem hujus, illa aliam in eodem genere superad-

peradjicit. Quinetiam his concessis, possemus vere dici ideo actu recordari, quia memoria judicat vel cognoscit phantasiam olim judicasse vel cognovisse. Quod quidem inauditum est, & fieri non potest. Nam hoc modo præcipimus ipsi phantasiaz omnem in actu recordandi operationem, & otiosam facimus; siquidem sufficit sola memoria ad cognoscendam rem ut antea à phantasia cognitam. Non existimo autem illos qui ponunt istam definitionem memoriaz actualis vel le excludere omnem phantasiaz concursum ad hunc actum perficiendum; etiamsi latis obscure explicit, & ne expllicant quidem cui tandem facultati istam definitionem assignant, an memoriaz soli, vel memoriaz & phantasiaz conjunctis. Si solam memorativam facultatem intelligent cum dicunt, memoria est cognitio rei cognitæ; quid opus erit sermonibus de redditione, & remissione specierum à memoria ad phantasiam; tanquam de re ad actum memorandi necessaria, cum phantasia in isto actu nihil habeat officii? Quod si conjunctas intelligunt, recte faciunt, siquidem actualis memoria, sive actus iste recordationis non est effectus ab una facultate productus, sed à duabus copi-

copulatis. In quo materiale, ut sic dicam, suppeditatur à facultate memorativa, quatenus phantasmatum & idola rerum recordandarum, in promptu conservat. formale autem à Phantasia, quatenus istas species cognoscit, ut prius cognitas. Res cognoscendæ sunt ex parte memoriae, cognitio autem actualis à Phantasia originem dicit. Verum hic alia nos urget difficultas. Si enim Phantasia sola (non excluso sensu communi) sit cognoscendi facultate praedita, & vero ipsa cognoscat rem antea cognitam ut cognitam, non videntur hæc posse consistere cum superiori disputatione de reflexione facultatum pure sensitivarum super suum actum. Ibi enim negavimus sensum communem & phantasiam reflecti in se judicando de propriis actibus & operationibus, hic autem contra affirmatur, si dicamus phantasiam cognoscere rem ut cognitam: hoc enim impossibile est ut faciat, nisi ipse cognoscendi actus olim à se de re ista habitus rursum cognoscatur. Et perinde est scire se scire, & scire se scivisse, temporis siquidem adjunctum facultatem non variat, nec operationem. Si igitur facultas organica, ut supra ostensum est, actum suum præsentem

rem non cognoscat, quomodo poterit in cundem præteritum reflecti? Hoc dubium **videntes Conimbricenses**, sic conati sunt solvere. Non esse opus, inquiunt, ut potentia suum actum abstracte sumptum liquido cognoscat, id enim soli immateriali facultati conceditur, sed sufficere percipere illum quodam modo, viz. accessoria quadam ratione & concrete, prout involvitur in perceptione rei cognitæ, ut cognita est. Qui modus reflectendi super proprium actum potentias insidentibus organo conceditur. Sic illi. Quis vero sit ille modus ex hac responsione elicere haud datur, qua **vix afferi** posse existimo magis obscuram, perplexam, & involutam. Quam enim non satisfaciunt hi termini (quoquo modo, quadam ratione, prout involvitur) in rem subtilis considerationis definienda: Potentia percipit actum suum non abstracte, sed concrete, hoc est, percipit rem cognitam, non ipsam cognitionem, vel utraque percipit confuse, neutra distincte. At hoc plane confusum. Scendum enim est, perceptionem rerum concretarum non includere confusionem; duas res percipimus, etsi non abstractas, tamen distinctas; neque accidens vel adjunctum

junctum confundimus cum subiecto, indiscriminatum sumendo quidlibet pro quolibet; sed accidens consideramus distincte ut aliquid à subiecto, et si concrete ut inhærens in subiecto. Multo autem magis illa distincta cognitio locū habet, cum res aliqua concreta cognoscitur sub ratione formalis unius concretorum. Si enim cognoscerem albam quatenus albam, apparet manifestissime, me illam ipsam albedinem cognoscere, ut rem distinctam, & natura aliam à suo subiecto. Et ista cognitio principaliter terminatur in albedinem, non in subiectum. Quare cum phantasia considerat rem cognitā, ut cognitam, ipsum actum cognitionis cognoscit, et si non separatum à re cognita (nec enim hoc queritur) tamen certe distinctū ab eadem; quod an fieri possit ambigitur; maxime cum hæc sit formalis ratio distinguens actum recordandi ab omni actu cognoscendi, quod in illo necessaria sit cognitio cognitionis antecedentis, in hoc vero cognitio directa est & unica.

Ego quod in re difficulti salvis aliorum judiciis prolatum volo, ita sentio actualem in brutis memoriam non fieri per cognitionem rei cognitæ ut cognitæ, sed per nudam contemplationem speciei impressæ,

impressæ, ut rei objectæ; apprehendunt similitudinem inter speciem apud se in memoria servatam, & rem jam oculis subjectam, & inde hanc statim cognoscunt. Canis dominum redeuntem statim agnoscit, quia similem illum videt speciei ipsius in memoria sua reconditæ. Est hæc cognitio non reflexa, sed comparata, quia enim phantasia judicat speciem ante impressam similem per omnia cum objecto jam præsente, vel specie objecti præsentis jam recepti momento cognoscit, & vel fugit vel amplectitur. Perinde quidem se habet brutorum recordatio, ac si quis mihi cuiusdam in turba stantis de facie autem ignoti picturā tradit. Ipse quærere jussus circumsero picturam, tandem incurro in hominem, factaque inter picturam & hominem collatione, scio eam esse quæsitum. Sic bruta rerum sensatarum imagines semper secum præsentes circumserunt, res autem ipsas aliquando quærunt, interdum in eas fortuito incurunt, utrovis modo agnoscunt, neutro vero cognitione reflexa. Exemplo declaro. Leo ille Romæ medicum amicum suum in Circo forte offendit, ex illius præsentia excitatur phantasia ad speculandam ejus imaginem

nem in memoria impressam & servatam; imaginem noscit, noscit etiam hominis & speciei similitudinem, hinc ipsum quoque agnoscit, & propter eum ita afficitur sicut olim in spelunca afficiebatur. Hic nihil opus est reflexione, ut Phantasia cognoscat illam imaginem hominis se olim cognovisse, sed sufficit praesens intuitus imaginis objecti, ad eliciendam cognitionem requisitam. Phantasia Leonis contemplando novit imaginem amici, non contemplatur ut notam, illud directe facit, hoc reflexe non potuit nec fuit necessarium: cum satis erat ad internoscendum amicum ejus noscere effigiem, non scire se aliquando novisse. Deinde cum animalia bruta memoriae beneficio res absentes querunt, ut cum nidos & pullos repetunt, faciunt ista quidem quia harum rerum recordantur. Sed negamus ea cognoscere se olim novisse has res ut ante sibi charas, utiles, aut jucundas. Sed praesenti necessitate & naturali instinctu irritata phantasia contemplatur earum rerum imagines, non ut olim notas, sed in praesenti utiles, & inde excitatur appetitus ad earum prosequitionem, ducitur igitur sensu praesentis necessitatis, & utilitatis, non cognitionis

pra-

præteritæ. Ubi etiam notandum est maxime dispare recordationem hominis à memoria animalis, tum quoad causas procatarcticas & proegumenas, tum quoad objectum & res recordatas, tum quoad consequentiam & effectus recordationis. Homo enim sive excitetur ab externo objecto, vel interna necessitate, sive non, potest res omnes scire sive necessarias sive non, sive utiles sive inutiles, mente revolvere, sine aliqua commotione appetitus & locomotivæ. At vero brutum in rebus ad salutem suam non necessariis, necesse habet ut plurimum excitari ab ipso objecto præsente, alias non recordantur, nec recordari curant. Et hujusmodi odi quidem rerum verisimile est brutum pauciores habere imagines; quia enim nullo molestiæ vel jucunditatis sensu brutam mentem afficiunt, phantasia illa otiosius & minus attente speculatur, ita ut evanidæ prorsus fiant imagines. Rerum autem necessariarum, & quarum ex instinctu naturæ vel vehementi sensu jucunditatis & molestiæ appetitiva inest, præsens necessitas, & ille instinctus bruti commonefacit. Et hujusmodi rerum recordationem necessario sequitur excitatio appetitus & locomotivæ,

motivæ, nec in ipsa cognitione se fistunt, sed ad fugiendam vel sequendam rem inoventur. Sic de cognoscendo ipso cognitionis actu.

Veniamus secundo loco ad considerationem temporis. An animal brutum cognoscat tempus præteritum, sciatque se fecisse, vidisse, & novisse aliquid olim? Cujus dubii solutio dependet ab explicatione quæstionis, an bruta percipient. Tempestates suas ~~et ipsæ~~: bruta percipere nemo dubitat, quod faciunt naturali in temperatura ad id tempus contingente edocta. Sic norunt tempestates nidificandi, pariendi, in has vel illas regiones advolandi, redeundique &c. Difficultas est de ~~χρόνῳ~~ illa scilicet affectione corporis physici qua in tempore esse, & à tempore mensurari dicitur, an hæc cadat sub notitia brutali? Supposito igitur cognitionem bruti animalis ultra res sensibiles non procedere; intellectuales vero minime attingere; quæritur jam an tempus in corpore naturali affectio sit sensibilis, an tantum intelligibilis? Quod non sit sensibilis omnino, aut si, homini tantum, sic potest aliquo modo ostendi. Tempus ut omnes distinguunt, 2 plex est, Internum & externum. Internum est ipsa

sa essentiæ rei cuiuslibet duratio à certo principio ad finem ex quo esse coeperit usque ; dum esse desinat. Jam nemo dubitaverit quin tempus in hac significacione prorsus sit quid insensibile , & ab intellectu solo perceptibile. Nec enim modus aliquis excogitari potest quo essentialis ista duratio sensum subeat. Tempus externum est mensura motus, sive durationis alicujus corporis per motum corporis extra illud positi. Hoc enim tempus esse brutis insensibile sic patet. Si enim sentiatur vel per se sentietur, vel per accidens. Quod per se, hoc est, per propriam speciem sentitur, illud est objectum vel commune vel proprium, ut distinguit Arist. 2. de Anima. cap. 6. At tempus neque inter objecta propria neque communia recensetur. Est enim omnium de his objectis tractantium profundum de tempore silentium , neque etiam recenseri potest. Siquidem tempus propriam sui speciem sensibus ingerere nequit. Num igitur per accidens sentitur ? *Psychi!* Ita quidem Casmannus, memoria cog- c. 23. noscit tempus non formaliter , sed accidentaliter, id est, cognoscit in hac circumstantia quod olim species fuit sensa & estimata. Quæ solutio & explicatio haud

haud scio an cuiquam veritatis avido exploratori satisfaciet. Quid enim est scire tempus per accidens? an ita scire, quemadmodum objectum unius sensus proprium cognoscitur ab alio sensu, v.g. dulcedo per accidens percipitur à visu, & accidentaliter video rem dulcem, quia huic colori talis annexitur dulcedo? Hoc esse non potest, quia tempus nullius sensus est objectum proprium, at vero quod per accidens percipitur ab uno sensu, id per se percipitur ab alio. An vero ita percipere est, quemadmodum subiectum alicuius accidentis sensibilis. viz. substantia in qua inhæret, dicitur sentiri? at hoc absurdum, cum tempus sit accidens. An ita denique quemadmodum Relatio à sensibus percipi dicitur aliquo modo? Et hoc plane modo percipitur aut nullo. Tempus est relatio, quippe mensura, sic Logicorum præstantissimi. Nulla autem relatio per se in sensus incurrit, ergo nec tempus. At incurrit, inquires, per accidens; bene habet, Quare autem in quos sensus, an brutos, an humanos tantum? illos si dixeris eadem concludo opera, bovem cognoscere lapidem in agro limitaneum, non tantum ut lapidem, sed ut limitem: canem quoque

que Socratem scire, non ut hominem tantum, sed ut Xantippe maritum. Hos vero recte asserueris; Existimo enim relationes ab hominis solius ut intellectu, ita sensu esse perceptibiles. Omne siquidem per accidens reducendum est ad aliquod per se, & quicquid cognoscitur per accidens, idem cognosci debet per se, etiam in eodem animali: Sic brutum videntendo dulcedinē recte dicitur sentire per accidens, quia idem brutum per alium sensum percipit eandem dulcedinem per se. Eodem modo substantiæ omnes recte statuuntur objectum sensuum humanorum per accidens, quia eadem sunt objectum intellectus humani per se. Sic relationes sentiuntur à nobis per accidens, intelliguntur per se, Lapidem per se video, limitem per accidens, intelligo limitem per se, non sentio. In brutis vero quia deficit illa superior facultas, deficit quoque omnis substantiarum, & relationum cognitio, & accidentalis illa quodam modo quadam ratione cognitio, si ad calculum revocetur, apparebit esse mere umbratilis, & nullius modi certa & explicabilis. Annon igitur dicendum erit bruta non percipere tempus ideoque nec temporis differentias cognoscere,

noscere, illud si nesciant, has certe ignorant. Atque ita canis, v.g. non tantum non sciet in particulari se ante tot dies vel menses aliquid egisse vel vidisse, sed ne in genere quidem illud olim se sensitum cognosceret. Quod illos quoque sensisse verisimile est, qui dubitandum duxerunt, utrum si non esset anima, esset tempus. Nam non putandum est illos quererere utrum tolleretur tempus, sublatra anima sensitiva, sed an esset ulla ejus existentia, non dato intellectu. Adeo necessariam inter tempus & intellectum dependentiam, tum quoad essentiam temporis (in quo errarunt fortasse) tum quoad ejus apprehensionem & distinctam perceptionem (quod verum est) ponendam esse existimarunt.

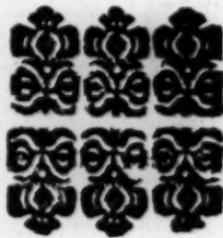
F I N I S.

0-
m
es
d
1-
1-
x-
et
os
1-
s
o
n
n
5

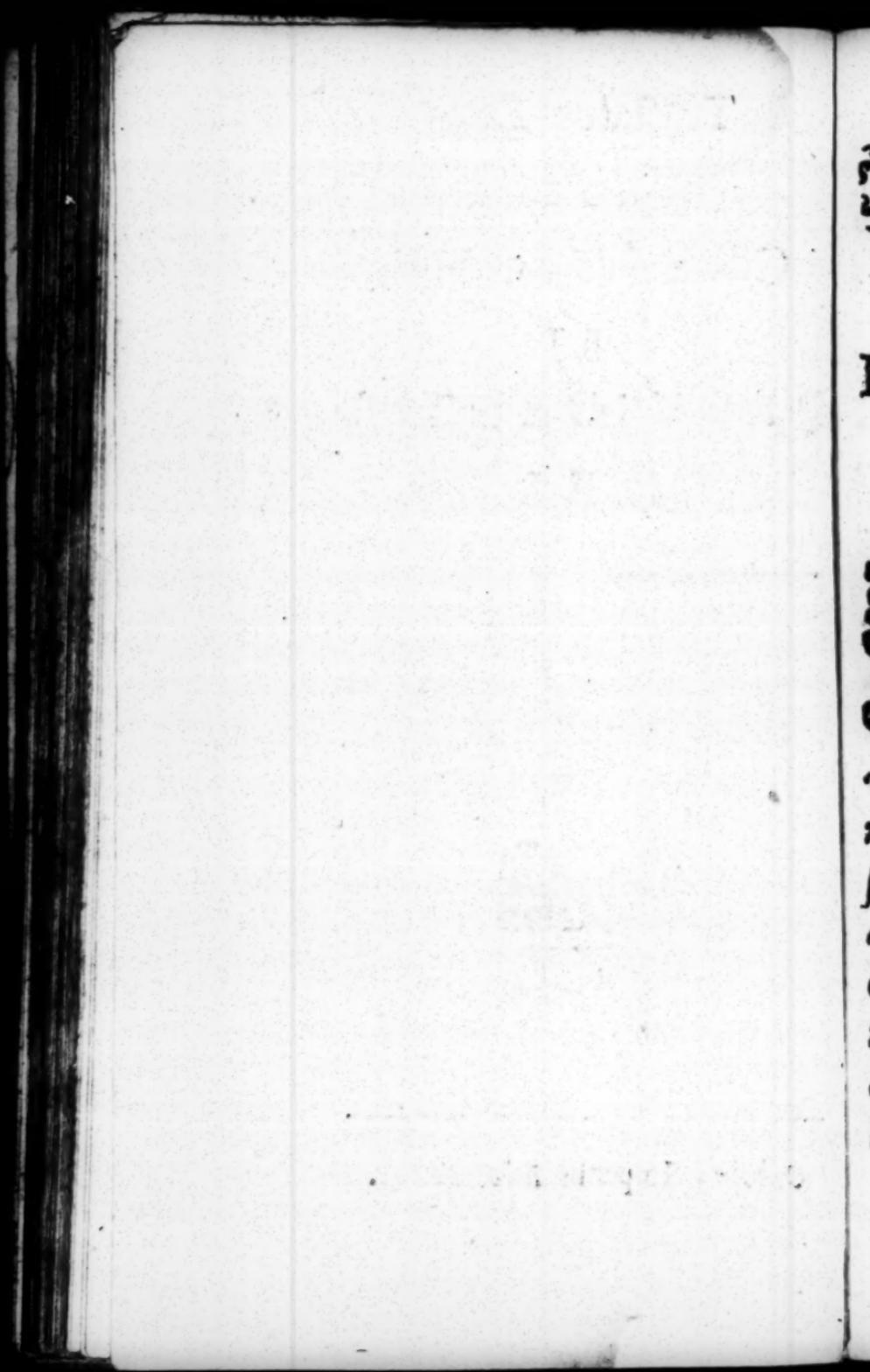
B

Tractatus Duo;
DE
CREATIONE,
ET
PROVIDENTIA
DEI.

AUTHORE
GUILIELMO PEMBELO,
Anglo, Oxoniensi.



Oxonie, Impensis Edu: Forrest,





BENEVOLO
LECTORI.

S.

N habes impres-
sam (Erudite Le-
ctor) pulchram
ane & nervosam
viri doctissimi dissertatio-
nem; in qua, tanquam in
speculo, cum lux tum lex
divina providentiae plane
opponitur, & plene expo-
nitur; tractatus certe lectus
dignissimus: nostra enim
hoc multum interesse puto,

A 2 ut

Epistola.

ut ipsam Dei providentiam
cognoscamus, et si fortasse
ignoremus & modum & ra-
tionem omnium actuum qui
sub intuitu & influxu divi-
nae administrationis cadere
solent; Nobis vero hoc sal-
tem persuasissimum esse de-
bet: Deum scilicet patrem
noscere toti quidem Mun-
do praesente, & praeceteris
cunctis rebus, humanis acti-
onibus suaviter & sapienter
consulere, neque solum uni-
versis, verum etiam singu-
lis; nihilq; à nobis geri vel
posse sine numine divino,
vel deberi sine sancta ejus-
dem Numinis agnitione;
imo

Ad Lectorem.

imo Christianis & piis o-
mnibus tam necessaria est
Providentia suprema co-
gnitio, ut ausim dicere sine
ea consistere non posse ne
prima quidem religionis ru-
dimenta. Quid enim fi-
dem nostram magis firmat,
vitamque nostram tam re-
format quam cognitio juxta
& agnitio divinae provi-
dentie? Palam autem est
ipsum Diabolum (quocun-
que pii vertant oculos) in-
numera parata habere pie-
tatis impedimenta, idque
principue hisce ultimis &
pessimis temporibus. Verum
cum nobis semel pro fixo

Epistola:

ratioque fuerit, Deum (qui totus oculus est) ita omnia curare, ut unum aliquid; & ita singula ac si illud curaret unicum, tam nullo negotio diffitantur omnes Diaboli insidia, nobisq; lin- cebit intrepide in pietatis studio ultra procurrere. Ex hac etenim doctrina satis abunde & facile comparantur ea omnia quæ opus sunt ad fidem rite plantandam, & vitam nostram recte instituendam. Fauxit Deus Omnipotens, qui omnia sub manu habet, ut hæc de providentia disputatio, Ecclesiae emolumento, & Pie- tatis

Ad Lectorem.

tatis incremento quam fæ-
licissime inserviat. Amen.

Tuus in Iesu Christo,

RICH: CAPEL,

A 4 De

De Operibus Dei.

Atque
hæc opera
non sunt
Volunta-
tis ex de-
liberatio-
ne agen-
tis; sed
mature
necessario
agentis.
Hæc
sunt vo-
luntaria.

Opera Dei sunt

I. Personalia, quæ sunt à singulari
Principio, Personam, scilicet se-
cundum propriam & personalem
relationem. Atque hæc sunt,

1. Simpliciter (a) Personalia, quo-
rum Terminus à quo, & ad
quem est regularis. Hæc sunt
Opera Relationis, ut Gignere,
Spirare &c.

2. Secundum (b) quid; quorum
Terminus ad quem est commu-
nis, viz. Creatura. Et princi-
pium actus commune est in
tribus Personis. Terminus au-
tem proprius est in una tan-
tum.

Creatio Patris.

Redemptio Fili.

Ut Sanctificatio Spiritus san-
cti.

II. Essentialia, quæ sunt à com-
muni principio, viz. essentia,
& terminantur in Creatura.
Ut Opera ad extra, quæ sunt
ab omnibus personis, servata
interim Ordinis distinctione.

Hæc vel Interna in Consilio & De-
creto.

Externa in Executione.
De utrisque in Genere.

De



*De fine Theologie; ubi de ope-
rum Dei Divisione.*

Finis proximus Theo-
logiæ respectu homi-
nis est Vita seu salus
æterna, cuius gradus
duo sunt; 1. imperfe-
tior, & inchoatus in hac vita,
qui dicitur Consolatio, summa
nempe lætitia & pax conscientiæ,
10. Ex Fiducia remissionis pec-
catorum, & poenarum peccatis de-
bitarum, & Reconciliationis. 20.
Ex initio sanctificationis et confor-
mitatis nostræ cum Deo, cum spe &
gusto futuræ perfectionis in utrisq;
2, Alter perfectior & consummatus
post hanc vitam ex plena Dei fru-
itione ortus, quando anima & cor-
pus perfecte & unietur cum Deo, & <sup>a Joh.
14. 3.
1 Cor.
15. 29.</sup>

A 5.

ex

2 Finis Theologie.

ex ea Unione illa fiet Deo confor-
mis in intellectu & voluntate , hoc
incorruptibile & pulchrum, utrumq;
summe gloriosum in *b* cœlo beato-
b Joh.
■ 4. 2, 3.
2 Per. 1.
4. Phil. 3.
21. rum permanebit. Hæc de Fine levi-
ter præcognovisse sufficient , quæ in
sequentibus uberior tractabuntur.

Finis iste , nempe Salus nostra ,
consideratur dupli modo :

1. Primo in Causis suis , quæ
sunt Dei opera , & Effecta.

2. Secundo in Subjecto suo ;
viz Homine, ejusq; Statu vario.
Hanc sequuti divisionem , agamus
primo loco de Dei operibus , unde
tota salus nostra dependet. Sunt au-
tem Actiones sive Actus Dei.

1. DECRETUM, quod est Actio
Dei, ex Concilio , & Proposito suæ
voluntatis omnia omniumq; rerum
circumstantias omnes & ordinem ,
ab eterno in se certo & immutabili-
ter, tamen libere definiens. *Act. 2. 23.*

Act. 4. 28. Act. 15. 18. Quicquid enim
vel Creatura ipsa , vel Deus circa
eam operatur , id ab æterno , ut ita
ficeret decretum est, *Ephes. 1. 11. Mat.*
20. 29, duo passerculi , &c. Neque
boni

bona tantum, sed etiam Mala malorum Opera juste decrevit. Malum enim, respectu Dei ordinantis, Boni rationem habet (nec enim datur summum malum) ut ex eo patefiat Gloria Dei in Justitia & Miserecordia sua, *1 Petri 3.17.* [si ita velit Dei Voluntas,] &c. Atq; hoc Decretum omnium rerum principium *εργανητικὸν* est & omnium Causarum Causa. Quia decernit Deus quod vult: quod vult autem efficaciter potest operari. Etsi vero sit Principium necessarium, tamen non tollit, nec voluntatis in aliquid libertatem, nec Causæ secundæ naturam, & Proprietatem: sed ordinat, & ad finem disponit constitutum. Unde efficiens contingentes, vel necessarii sunt, prout secundæ Causæ natura fuit. Confer, *Act. 17,3.* cum *Mat. 25. 39.* Necessario, & tamen nolens, mortuus est Christus; & contingenter respectu *κρίσεως*. Atque hoc opus sive actus Dei, Internus est & æternum Immanens in ipsa essentia sua.

EXECUTIO DECRETI, est actus Dei, quo Deus omnia, prout

præ

4. Finis Theologie

præscita, atque decreta sunt, in tempore efficaciter operatur, & facit ut existant & actu sint. Hujus partes sunt duæ:

1. Operatio sive efficax productio Bonorum quæ sunt & fiunt.

2. Operans permisso, qua Deus idem opus,

1. Permittit ab aliis fieri spontanea permissione, quatenus malum est, deserendo Creaturam in actione, vel detrahendo, vel non largiendo Gratiam. *Rom. 1. 26.* [tradidit] *2 Tim. 2. 26.* [det ei Deus] Et hoc totum juste, quia nemini debitor est. *Rom. 9.15.* Et liberum est ei Gratiam dare quibus vult. *Mat. 20.15.*

*e Guber-
nando &
ordinan-
do.*

2. Efficienter Operatur, & quatenus Boni habet rationem, & non tantum nude permittit *Gen. 30.20.* [Deus cogitavit illud in bonum] *ut est Gen. 45.7. Isa. 10.5.* [Ille non sic cogitat] Habet vero rationem Boni, ut est 1. Poena peccati. Poena enim bonum est Morale, quia Iustitiae opus. 2. Ut est Mera Actio vel Actus. 3. Ut est castigatio, Exercitium Fidei, Martyrium, satisfactio

pre

Divisio Operam Dei. 3

pro peccato, ut mors Christi. *Aet. 2.*

4. supra allegatis locis. Atque hæc Actio Dei externa est, & actu Temporali transiens à Deo ad Creaturas.

Sicut autem Decretum, ita & Executio Decreti diversorum sunt generum.

—Est quidem Decretum,

1. Commune & generale, quod ad omnes Creaturas spectat.

Decretum Creationis.

Est 2. Decretū Gubernationis, seu Providentiae.

Duplex

2. Speciale, quod ad Creaturas rationales, Angelos atque Homines, pertinet. Vocabatur Decretum Prædestinationis. Et constat ex

Decreto 3. Electionis de quibus-
salvandis, dam An-
Reprobatio- gelis &
nis, de dam- Hominibus.

Hic

6 Finis Theologie &c.

His ex adverso respondent Decreta-
rum Executiones.

Sunt 2. Communes.

{ Executio Decreti Creationis,
quæ est CREATIO.
Exec. Decr. gubernat. & Con-
servationis, quæ est PRO-
VIDENTIA [Opera Na-
turæ.]

2. Specialis.

Angelis bonis Confir-
matio in Statu.
Exec. Decr. Elect. in { Hominibus electis Re-
demptio & Restau-
ratio; omnique O-
pera Dei gratiosa.
Angelis malis De-
turbatio de sta-
tu. & pœna in
inferno.
Exec. Decr. Re-
probationis, in { Hominibus Reje-
ctio & Præteri-
tio, & Obdura-
tio, & pœnæ, o-
mniaq; iræ Di-
vinæ effecta.

Hic igitur dicendorum ordo fu-
zgus est, ut primo de Executioni-
bus

bus Decretorum communiorum, quia de Decretis ipsis parum habemus, vel in Scripturis expressi, vel apud Homines dubitati. Deinde de Decreto speciali, ejusque Executio- ne per varios gradus suos. Erit pri- mum caput de Creatione, alterum de Providentia, tertium de Prædesti- natione, in quarto de Redemptione ejusque variis partibus, & mediis, & subjecto, Divina aspirante gratia pertractabimus.

De Creatione;

Opus Creationis duplarem cogs-
noscendi rationem subit; Com-
munem, viz. quatenus universa re-
rum Natura ab illo communi Prin-
cipio ipso Creationis tempore flu-
xit: & specialem, secundum Naturam
propriam cujusque generis, Speciei
& individui. Hic modus ad natu-
ralem Philosophiam pertinet; ille
vero proprie Theologicæ conside-
rationis est. Est itaq; CREATIO, ad
actio Dei qua Naturam & res in Na-
tura

tura omnes, tum substantias, tum accidentia, in & cum substantiis, ex nihilo produxit, & sex dierum spatio perfecit, ad suam gloriam, & Electorum salutem. Ad ejus Naturam plenius explicandam consideranda sunt quatuor.

10. Causa efficiens, quæ Deus est; *περικαταρκτικὴ*, a Pater; *δημιουργικὴ*, b Filius, & *πνευματικὴ*, Spiritus mosate. Sanctus: a *Act. 17. 24.* b *Col. 1. 16.* *Job. 1. 3.* c *Heb. 1. 1, 2.* *Gen. 1. 2.* peram de *Psal. 33. 6.* *Job. 26. 23.* Non vero torquent, vel alia Natura, vel Angeli, vel Dæ-

mones, vel Fortuna; ut hæretici, aliique censuerunt. Sed enim Mundum sive rerum universam Naturam non ab æterno exitisse; verum, cum Creatori visum est, juxta Consilium ipsius & voluntatem cœpisse, ab eo que fuisse conditum, nobis, ut certo credamus, persuadent.

1. Primo quidem & principaliter Fides, ut est *Heb. 11. 3.* quæ cum allegatis, tum aliis innumeris Sanctæ Scripturæ locis fundata est. ut *Gen. 1. & cap. 2.* ubi habemus historiam Creationis. *Jobi capita 37. 38, 39.*

Psal.

Psalmi 104.136. roti fere. Isa. 40 6

21. &c. Psal. 33.9. Job 9.8. Apoc. 4.11.

Rom. 11.36. Isa. 5.12. Secundario autem & probabiliter, Lumen Na- d Cl. A. lexand.

turæ, hisce rationibus elucescens. Strom.

Prima; *Origines Gentium à Mose explicatæ, Gen. 10. & alibi quæ ab eo configi non potuerunt, cum aliqua earum memoria tunc extaret a- pud multos, quæ tamen progressu temporis extincta est.* lib. 1. Joseph. Antiq. I. 2. c. 2. Heliod. lib. 2. Strab.

Secunda; *Origines d' Artium, qua- rum primi Inventores qua quisque exitate floruerant, constat. Non est Polyd. autem probabile tot sæculis antece- dentibus, sine artibus vixisse huma- num genus, atque his ultimis Tem- poribus omnes fuisse & inventas & perfectas.* geog. ult. Plin. 1. 7. c. 6. Invent. ex Dio- dor. ant. 1. 2. c. 21. e Vid. Joseph.

Tertia; *Novitas omnium Histori- arum gentilium, quarum antiquissi- mx nihil ante Cataclysmum Noachi (ut e Berosus) vel Ogygis (ut Var- ro) vel initium Monarchiæ Assyrio- rum Regni Nini (ut Trogus) gestum referunt. Quinetiam ipsa Historia sacra tantum annorum 4000 plus minus est. Quæ tamen vetustissi- mum* 1. 1. con- tra Ap- pionem, & Lu- cretiq; nulla fuit genitalis origo. &c.

mum est Antiquitatis Monumen-
tum. Atqui indignissima esset con-
tumelia, atque opprobrium in Ho-
mines illos, qui tot infinitis antea
vixerunt sæculis, si diceremus eos
fuisse adeo vel socordes vel ignaros,
ut non voluerint, aut potuerint res
gestas sui Temporis literis consi-
gnare.

Quarta ; Certa series Temporum
ab initio Mundi, ad exhibitionem
Messianæ.

f Aug. Quinta; Decrementum *f* Corpo-
Civ. Dei. ris & ætatis humanæ ; Quæ à majo-
p. 15. re robore, quantitate, & vitæ Tem-
c. 9. pore in natura recenti huc usque ad
Plin. 1. 7, pusillum aliquod devenit. Quod si
c. 16. A. Gell. 1. 3. ita semper infinitis sæculis decre-
c. 10. verat, jam pæne in nihilum redacta
Hom. foret.

Ili. 5. Sexta ; Series causarum certa, &
Juv. impossibilitas processus earum in
Sat. 15. infinitum. Necesse enim est ut de-
tetur aliquod primum, quod sit causa

g Preci- Universalis. Primum autem non est,
pue per- nisi sit unum; nec unum, nisi sit Deus.
factorum In tot enim corporum mixtorum
Animali- g generibus, quæ continua successi-
um. one

one generantur & corrumpuntur, oportet concurrere ad unum ali- quod in unaquaque specie individu- um. Quod vel aeternum erat a parte ante; tandem autem esse desit: vel in tempore cœpit & productum est, non à causa aliqua naturali (nulla e- nim erat) nec Cœlum, nec ceteræ causæ secundæ: sed supernaturali, divina scilicet Omnipotentia. Quod si dicatur, mixta quidem omnia in tempore condita fuisse; verum non creata ex nihilo, sed producta & fabricata ex simplicibus, atq; simpli- cia ipsa corpora ex aliqua materia prima Deo coæterna, eodem Dei artificio extorta & formata olim fuisse: Pernegandum est dari posse substantiam aliquam aeternam, quæ Arist. non sit Deus. Essent enim duo pri- de cœl. ma, quod est impossibile. Præterea l. i. c. 20. cum alia omnia sint imperfecta, o. Diod. Si- portet ut [esse sui] ab uno aliquo cœl. l. c. 2. perfectissimo mutuentur. Aug. civ. Dei l. 28.

Septima; Testimonium totius sa- c. 39. & l.
næ h Antiquitatis, quod ex ipsa na- 11. c. 4 &
turæ voce, & veritatis sensu hau- 1. 12. c. 17.
stum, aliquod ponderis in hoc nego- Lact. 1. 7.
tio c. 3.

¶ Tum præsertim i sapientiorum consensu, & authoritas universa huic originem & initium assignavit.

imo ipse. His possunt addi & hæ rationes.

stotelis (qui ta. Octava; Res ut est, ita agit: Atqui men ma. Deus in essendo ab alio non pèndet: xime hic ergo neque in operando materiam nobis ad præjacentem requirit.

versari Nona; Ars præsupponit Naturam patet (videtur) ram; Natura vero materiam. Deus ex his lo. qui causa est excellentior in operan- cis. Rhet. do, nihil præsupponit.

1.2. c.23. Decima, Prima causa (viz. Deus) De gene- rat. 1.2. c. est infinita, ergo potest quicquid 20. text. non implicat contradictionem. Cre- 58. atio vero rerum in principio tem- poris non implicat. Ergo, &c.

His rationibus efficitur, mundum non esse æternum, sed à summo omnium artifice in tempore creatum fuisse. Imo neque potuisse ab æterno existere, si ita Deus voluisset illum ab æterno create. In hac vero quæstione tractanda, subit mirari vel ignorantiam, vel in cogitantiam Conimbricensium, qui creationis ne-

negotium copiose & explicantes; & Com-
cum primum dixissent, l Creationem men. in
Naturæ lumine cognosci potuisse, Arist.
ac re ipsa cognitam fuisse (nam m A-
ristotelem cognovisse) postea n ta-
men affirmant, Quod spectato solo l Ib.
Naturæ lumine, nullam rationem Quæst. 2.
adduci posse, quæ creationem pa- Art. 1.
lam demonstret. Preterea, quando m Ib.
o definivissent Creationem esse rei Quæst. 2.
ex nihilo productionem, atque Mun- Art. 2.
dum ita esse creatum in tempore, Quæst. 3.
p confutatis Philosophorum adver- Art. 3.
sariis rationibus, probassent; subj- Quæst.
ciunt, potuisse Mundum ab æterno p Quæst.
creari. Istius enim q Quæstionis [Nº 4. Art. 3.
aliquid à Deo ex æternitate pro- & 4.
creari potuit] partem affirmantem q Quæst.
defendunt, atque r asserunt, Non 6 Art. 2.
tantum substantias incorporeas, ut 7. Art. 1.
Angelos, sed etiam corporeas, sive
permanentes, ut Cœlestia corpora,
sive corruptioni obnoxias, ut homi-
nes &c. potuisse à Deo ab æterno
producere & effici, atque in infinitum
(ex utraque parte) tempus conser-
vari. Et hoc neque Deo creanti, ne-
que rebus creatis, neque ipsi Crea-
tionis

s. Quæst. tions Naturæ repugnare, ausi sunt
6. Art. 2. affirmare. *s. Prolatis instantiis de so-*
le, qui, si æterne fuisset, æternum il-
luminâsset (Dei autem virtus minor
Solis virtute non est) & de Verbo
Divino, quod ab æterno producitur.
At enimvero & in ista ratione, & in-
stantiis, major insit insanía, an im-
pietas, non facile dixeris. Ita plane

e. Quæst. in t solvendis rationibus, quibus ve-
6. Art. 1. ritas partis negativæ firmissime
& 2. probatur, ridiculum certe est, quam
se misere & infeliciter in cùdendis
distinctiunculis torqueant & fati-
gent. Sed consule, si placet, locum.
Liber enim nugas istas omittere, ut
& alias ineptias. De anni Tempore
quo Mundus est conditus, An æstivo,
autumnali, an vernali; & de die eti-

4. Quæst. am quo creatus est, quem illi n ma-
25. Art. 2. gistraliter definiunt eundem esse
quo Christus resurrexit à mortuis
(Quod factum est die à Creatione
octavo) Sufficerit nosse Mundum
creatum esse à Deo in x Principio
(i. e.) in initio temporis, vel simul
cum tempore, potius quam in tem-
pore. Primum enim instans, & mo-
nien-

mentum Creationis, fuit principium
omnis subsequentis, non finis præ-
cedentis temporis.

2º Materia Creationis, distingui-
tur dupli modo, prout ipsa Crea-
tio duplex est. Nempe, vel

1. Primaria & immediata. Et hu-
jus Creationis nulla prorsus mate-
ria fuit Deo coæva: aut ab eo exi-
stens. Etenim Deus principium de-
dit Naturæ, non per naturam, sed
per se immediate. Cumque Deus sit
infiniæ Potentia, omnem materi-
am necessariam necessario excludit.
Quare Divina Potentia, non ex ali-
qua præexistente & substrata materia,
sed ex Mero nihilo & non ente Na-
turam Entium primo eduxit. Atque
hoc modo creabantur.

1. Substantiæ omnes incorporeæ,
& immateriales, & supercœlestes, ut
Angeli, & Cœlum Empyreum, & A-
nima rationalis. Quæ enim Materi-
æ expertia sunt, ex Materia fabricari
non possent.

2. Substantiarum omnium corpo-
reatum, & materialium primum
principium, & subjectum (si quod e-
rat

rat ejusmodi) ex quo deinde singu-
læ factæ sunt & constant. viz. Mate-
ria prima, ingens illa massa, rudis,
& indigesta moles, tenebrosa &
obscura, partim Aquea, partim Ter-
rea, sicut describitur his Conditio-
nibus Gen. 1. 2. Et à Mose vocatur
Terra, ab aliis Chaos. Hanc Ma-
teriam volunt existere, tum infor-
mem, i.e. omni forma secunda, distin-
cta & specifica privatam, tum forma-

y Kecker.
System.
Logic. I. 1.
lect. 2.
c. 17.

ram, scilicet communi & y prima
forma: postea vero per divinam Po-
tentiam specificas omnium corpo-
rum simplicium, & mixtorum for-
mas induisse. In qua sententia etsi
maximi semper fuerint, tum ex Eth-
nicorum, tum ex Christianorum nu-
mero viri, tamen haud videtur ad-
mittenda propter has à multis aliis
rationes.

1. Nulla dari posse ratio probabilis
videtur creandi istius Chaos confusi,
ex quo deinceps omnia distincta
prodirent. Cum Deo æque facile, &
multo magis certe gloriosum fuerat,
terum omnium Species distinctas &
perfectas primum creare, quam ex

præ,

creata Materia postea extruere; Ni-
si cum ratio evidens Divini consilii
pater, ut in creando Homine.

2. Repugnat natura Materiæ pri-
mæ, ut separata, & per se existat, sub
forma aliqua Communi, & generali
sicut cum necessariò existebat. Quod
si dicatur extitisse etiam sub formis
specificis omnium corporum natu-
ralium, verum non distinctis, sed
inter se confusis & commixtis, ab-
horret ab ista confusione intellectus,
cum Humanus, tum Divinus. Neq;
nos, ut fieret, capimus, neque Deus
(confusionis minime Author) fa-
ctum voluit approbare.

3. Revera, materia ista non ita
informis, ut hi interpretantur, ex-
stittit, sed sub formis specificis, &
distinctis corporum duorum Naturalium, Terræ & Aquæ. Sicut de-
scribitur, Gen. 1. 2. verbis clarissi-
mis, Forma autem aliqua commu-
nis distinctionem efficere non potu-
it. Neque sine absurditate insigni
potest Materia omnium rerum pri-
ma dici vel Terrea, vel Aquea.

Itaq; per, hæc verba, [in princi-
B pie

pio Creavit Deus Cœlum & Ter-
ram] intelligimus, vel generalem
propositionem postea per partes ex-
plicandam, vel potius Cœli nomi-
ne, partim Substantias spirituales
& cœlestes, partim ipsa Sphærarum
corpora ; & Terræ nomine ipsum
Terræ corpus Aquis supernatanti-
bus coopertum , quorum utriusque
conditiones mox ver. 2. describun-
tur (non Chaos aliquod, & Mate-
ria prima rerum corporearum) ut in
sequentibus exprimetur, cum sumus
de Creationis forma acturi. Et sic
de primaria & immediata Creatio-
ne. Sequitur,

2. Secundaria & Mediata, cum res
producitur ex Materia præexisten-
te, & præcreata ; ita tamen rudi &
indisposita, ut pro nihilo haberi pos-
sit. Sic creatus est Homo ex pulvere,
five limo Terræ, Gen. 2.7. Item Be-
stia & Aves(a)ex Terra, Gen. 2.19.
Quod tamen Deus fecit ex mero
bene placito, nulla cogente necessi-
tate, nec ipsum in agendo adjuvante
materiæ assumptæ Potentia.

3. Forma Creationis, vel respectu
Dei,

Dei vel ratione rerum Creatarum *b* Gen.
considerari potest. Modus Creatio- *1. fiat*
nis, quoad Deum, est, Quod Deus *&c.*
non ex necessitate Naturæ suæ *Psal. 33.*
Mundum creavit, sed secundū Vo- *6. 9.*
luntatis suæ æternum & immutabi- *Rom. 4. 17.*
le, attamen liberrimum Decretum. *Psal.*
Quod solo nutu *b* verbōq; sine ulla *148. 5.*
mutatione, fatigatione, conatu, & *Omnes*
labore omnia condidit, & stabilivit. *Creatu-*
Ut liberè, ita facile fecit omnia. *ra factæ*
funt

Forma, respectu rerum creata- *juxta I-*
rum, est vel *deas &*
formas

1. Interna, ipsa viz. Naturæ vis æternas
& potentia, tum rebus omnibus in men-
modo & ratione communi; tum te divi-
singulis speciebus, secundū par- *na.*
ticularem cujusque essentiam, & *Act. 15.*
conditions, à Deo impressa. Per *18. Exo.*
quam ad proprias vel communes o- *25. ult.*
perationes potentes redduntur. *Ita au-*
tem e-
xempla-

ria & archetypa in Deo non differunt re ab essen-
tia Dei. Sed sunt ipsamēt essentia Dei concepta à
Deo, prout est à Creaturis immutabilis. Atque hæ
Idee sunt æternæ & immutabiles. Quas Deus in
operando necessariò respicit, & sequitur sine Va-
riatione: Artifex potest pro re nata mutare Ideam
præconceptam: non sic Deus. In Deo enim o-
mnia continentur relucens, quæcunq; effici pos-
sunt. Vid. Pol. Synt. I. 5. c. 7. *B 2 2. Ex.*

2. Externa, partim instantanea rerum omnium productio, partim Dispositio productorum ornatissimis, & cum in se, tum inter se ordo pulcherrimus. De priore latius dicamus.

Etsi enim Creatio facta est in momento respectu singulorum corporum separatim spectatorum, tamen respectu omnium, non in instanti, sed sex dierum spatio perfecta est. Quæ tamen Diærum interstitia non tempoream ejusdem actionis successionem, sed diversorum operum ordinem denotant, eo fine ut ostenderetur Dei.

1. Potentia in producendis, quoscumque voluit, effectibus, etiam sine causis naturalibus, dum Lucem præbet Mundo, fœcundat Terram, stirpes ex ea elicet, ante creatum Solem & Lunam.

2. Bonitas & Liberalitas, dum Creaturis, etiam nondum natis propicit, atque animalia in terram stirpibus & pabulo, homines in Mundum rebus omnibus ad vitæ Necesitatem,

sitatem, et voluptatem instructissimum introducit.

3. Non perfuntoriè sed diligenter, et distinctè opera Creationis consideraremus, Nos igitur singulorum dierum Opera sigillatim recenseamus, Fuit ergo opus

Primi diei quadruplex. 1. Cælum, sub quo nomine comprehenduntur

1. Cælum Empyreum, primum et immobile, quod vocatur in Scripturis [cælum & cælorum] *Act. 1. 11.* *Eph. 4. 10.* *2 Chor. 6. 18.* *Ps. 148. 4.*

2. Intelligentiæ cœlestes sive Angelici. Quorum cognitio vel communior est, vel particularior. Illa versatur in investigandis illorum essentiis, et conditionibus Immaterialitatis, Cognitionis, et Rationis intelligenti Voluntatis, Potentie, et Motus, Simplicitatis et Localitatis, poratque ejusmodi, quæ etsi in Scripturis traduntur, quatenus sufficit ad salutarem scientiam, tamen in Metaphysicis, aut in aliqua Disciplina Pneumatologica, subtilius et curiosius perquiruntur. Eo rem referamus; Hæc autem respicit Angelorum statum.

tum, sive Integritatis, sive Lapsus, atque etiam Officia & Ministeria, de quibus acturi sumus, partim in sequenti capite de Dei providentia (cujuſ Ministri Angeli sunt) partim inferius, cum de peccato tractabimus. 3. Cœli nomine possumus intelligere ipsas Sphæras cœlestes, quas primo die creatas fuisse haud vero abſimile est: Creatas scilicet primo die, sed sine luminibus istis Stellarum, quibus quarto demum die adornatæ sunt.

Secundum & tertium opus, erat Terra & Aqua inter se conjunctæ; Aqua enim supernatavit. Terram totamque ejus superficiem circumambivit, & fermentabat, & limosam efficiebat c.

Quartum opus, Lux erat extraordinaria planè, neq; in quo ſubjecto haſit certò conſtat. Sive illud Aqua fuerit, in tenuioribus superficii partibus; sive & ignis, qui tamen primo die creatus fuisse non videtur: sive Sphæræ cœlestes, quod e veriſimilius eſt.

Secundi Dici fuit, i. Expanſum

c Quæ
Mafia
vocaban-
tur ina-
nis &
Vacua
respectu
ornatus
illius
puleber-
rimi,
qui po-
itea erat
introdu-
cendus,
&c.

d Sic
Jun. in
Gea. 1.3.

e Imo
planè
verum.

sum **Y'P'** Vastissimum illud spatium inter Terram & Æthera comprehensa-
dens Elementa Aëris & Ignis. Hoc
spatium Cœlum vocatur, (v. 8.)
tum plurimis aliis locis in Scriptu-
ra. 2. Divisio Aquarium superio-
rum ab inferioribus. [i. e.] Nu-
bium, quæ in media Aëris regione
sunt; à Fontibus, Fluminibus, &
Mari quæ sub infimam regionem
resident. Nubium seu Aquarium su-
pra Firmamentum nomine possu-
mus intelligere omnia Meteora,
tum Aquea, tum ignita, quæ tum
in Causis suis creata sunt.

Terti diei opus triplex fuit. 1. A.
quarum inferiorum in unum locum
confluxus, qui appellatus est Mare.

2. Exsiccatio Terræ, ut esset alédis
animalibus & Plantis apta. 3. Ger-
minum & Plantarū omnis generis
productio, Gen 1.9,10,11,12.13.

Quarti diei Luminaria, tum majo-
ra, Sol & Luna; tum minora, ut
reliquæ Stellæ

Quinti diei, Pisces & Aves.

Sexti diei opus duplex: 1. Ani-
malia omnia Bruta terrestria. 2. Ho-

mo mas & fœmina. Adam ex pul-
vere terræ, quo haberet humilita-
tis argumentum & stimulum in ip-
so sinu suo, nec ob excellentiam ad-
versus Deum insoleceret. Eva au-
tem ex cesta Adami in signum ar-
tissimæ Conjunctionis, & amoris
inter virum, & uxorem colendi. In
Homine vero cessavit Creatio, tan-
quam, 1. In perfectissimo Divini
artificii opere. 2. In Fine cui reli-
quæ destinatæ sunt. Adamo enim
velut Principi & Domino, cæteræ
Creaturæ, ut Mancipia, Creatoris
benignitate additæ sunt.

Ex his omnibus quæ de Forma
Creationis dicta sunt, oritur illud,
quod vel prestantissimæ Formæ lo-
cum obtineat. Nempe.

Bonitas

Bonitas Cre-
aturæ, quæ
est excellen-
tia Naturæ
Dei, efficaci
operatione ei-
indita, ex-
pers omnis
defectus, De-
formitatis, &
Mali sive Cul-
pæ, sive Pœ-
nx. Erant e-
nim omnia quæ
creabantur,
Valde bona.
Gen. 1. 31. Est
vero hæc Bo-
nitas duplex.)

Bonitas in Se in Aliud

Deum.	Homi- nes.	Agen- do.
Se mu- two.	Patien- do.	Se mu- two.

1. Generalis omnium Creatura-
rum, viz. Integritas & perfectio
omnium Donorum, & virium Na-
turalium, quibus potuit suas exer-
cere operationes conformes Divi-
næ Voluntati, & ordinatas, ad pro-
prium Finem.

2. Specialis Creaturæ rationalis,

B

A

Angelorum, & Hominum, qui donis supernaturalibus ornati sunt, quæ vocantur Sanctitas, sive Imago Dei. *Gen. 1. 26.* De qua infra dicturi, cùm de triplici Hominis statu tractabimus. Sed de Forma, restat ultimo loco.

3. Finis ultimus atque summus operantis, est Dei Creatoris Gloria in illustranda sua Potentia, Bonitate, & Sapientia. Quas Dei virtutes in omnium Creaturarum Existentia, Excellentia, Ordine, & mi-

2. Tum e. uiam pru. rabili 1. Artificio elucescentes, videntissi- ma reti gubernatione, & administratio. luit Deus à Creaturis rationalibus agnoscere & celebrari. *Psal. 19. 1.* *Pro. 16. 4.* *Psal. 104. 24.* *Rom. 11. 36.* 2. Proximus autem est ipsius operis: ut omnia suis usibus Hone. ut *Is. mini* inserviant, præcipue verò ad *40. 26.* Electorum salutem promovendam. *Gen. 1. 28.* *Psal. 8. 4, 5, 6. &c.* *1 Cor. 3. 22.*

De Providentia.

Creationē sequitur Doctrina de Providentia Dei. Sicut enim res sine Deo non existissent, ita non possunt subsistere sine Dei Providentia. Proximum itaque est, ut Divinam Administrationem in Mundo regendo conservandoque, quantū possumus, explicemus, Quia in re Duo investiganda veniunt.

Quod sic Providentia qua Mundus gubernatur.

Quid sit, Illud enim à multis impie negatur; hoc vero in multis est obscurum & difficile.

Primo. Quod ad primum. Dari Providentiam aliquam Mundi Gubernatricem, & si non tantum Epicuri de grege Porci plane inficias eant, & Stoici Deum Necesitatis vinculo, causis secundis alligantes, & deniq; Peripateticos cogitantes Deum neglecta particulariū cura, universaliorum tantum causarum, (ut motuum cœlestium, &c) actiones

nes moderari, & regere : verum etiam omnibus fere nonnulla dubitatio exoriatur, propter

1. Innatam Superbiam, bona Deo accepta ægre referentem.

2. Carnale Judicium, cui fortuita omnia videntur, præsertim Voluntates Hominum.

3. Mentis Angustias, Deum nostro modulo metientis, & omnium rerum administrationem, vel difficultem, vel impossibilem, vel indignam Deo arbitrantis.

4. Obscuratam ex Lapsu hujus rei Cognitionem, & ex eodem fonte ortum declinandi conspectus Divini studium.

5. Confusiones & peccata ; quæ (Mundum Deo gubernante) vix fieri posse videntur : Tamen credit Ecclesia & docet nihil in Mundo fieri, sine certo, & definito Dei Consilio : atque circa veritatem certissimi hujus & summe necessarii totius Religionis fundamenti, validis se communit Argumentis, contra Errorum, & Opinionum Impietates. Ea sunt hujusmodi :

1. Fides sacræ Scripturæ testimoniis infra recensendis, innixa, & stabilita.

2. Rationes Demonstrativæ, petitæ.

1. A Posteriori; Ex operibus Dei, ut, 1. Ordo Rerum sapientissimus, cum Naturalium, tum Politicarum, quia Natura bruta aut casu, aut fortuna constitui non potuit: nedum conservari. 2. Notitiæ naturales, seu Lex Naturæ in discrimine honestorum & turpium. 3. Quies vel cruciatus Conscientiæ ex observata vel violata Lege ista. 4. Pœnæ & præmia factis hominum congruentia: quæ probant Judicem esse aliquem hujus universi, qui Leges tulit; & vindicem scelerum, cujus se veritatem effugere non possumus. 5. Motus Heroici, virtutes & Dona singularia Principibus, Magistratibus Artium inventoribus, Artificibus, &c. à Deo data in utilitatem communem humani generis. Quæ etiam salutaria organa tollit, cum Gentem vel Seculum puniturus est. Cujus rei exempla omni ætate plurimæ reperiuntur.

periuntur. Denique iisdem ratiōnibus, & Deum esse, & Providentia dari confirmatur. De quibus in Capite de Deo, supra.

2. A Priori, ab attributis & Natura Dei.

1. Deus est; ergo est Providentia.

2. Omnipotens Dei Voluntas, per quam omnia fiunt; sine qua nihil potest contingere.

3. Infinita Sapientia, qua potest rebus omnibus, quae in suo regno geruntur, interesse; ut nihil sine eius consilio fiat.

4. Justitia in distribuendis præmiis, & poenis: Atque Bonitas, qua se Creaturis communicat.

5. Præscientia rerum omnium, immutabiliter pendens à Consilio, & Decreto Divino.

6. Curat fines rerum; ergo & media ad illos fines.

7. Est prima Causa, ergo secundæ ab illa pendent. Et Natura, ut Dei instrumentum, acta ab illo principio universaliter agit, & meta movet se, aliaque secundum se.

Quid

Quid sit Providentia, proximo loco videndum est. Per Providentiam non intelligimus Præscientiam, vel præfinitionem omnium rerum in Deo; sed temporalem & externam executionem istius Decreti in actuali rerum administracione. Ita ut PROVIDENTIA sit, Actio Dei externa, & temporalis, qua Deus omnia & singula, quæ sunt suntque, tum Creaturas, tum Creaturarum facultates & actiones conservat, gubernat, disponit, & ad media ultimūmque finem determinato modo dirigit secundūm liberrimum Decretum, & consilium Voluntatis suæ; ut ipse in omnibus glorificetur, in qua definitione explicanda tria nobis perpendenda veniunt, 1. Objectum. 2. Gradus. 3. Species providentiae.

1. Objectum Divine providentiae. Materia autem circa quam versatur, est, ut verbo dicam, Res omnes: Specialius autem possumus eas distribuere in Res quæ

^{1.}
Objectum.

§ 1. Sunt & Naturam habent permanentem, sive illæ sint,

3. Sub-

1. Substantiæ et Essentiæ Creaturarum, vel immaterialium, vel corporearum, quocunque modo, sive in genere, et specie communiter, sive particulariter in Individuo spectentur.

2. Accidentia, ut Quantitates, et Qualitates omium rerum: Nec tantum, quæ sunt Naturæ communis in ortu et integritate sua; sed etiam illæ, quæ annascuntur Naturæ particulari, ex lapsu aliquo, et Defectu. Atque utraque hæc rerum genera subjacent Divinæ providentiæ, ut quoad Naturam, ita quoad usum, quatenus sunt vel

1. Fines ultimi, aut intermedii.

2. Media ad fines, sive ordinaria, sive extraordinaria, sive necessaria, sive contingentia.

¶ 2. Fiunt, quæ naturam habent fluxam, et in transitu, ut omnes Creaturarum Actiones, Operationes et Motus, necnon passiones, quæ distinguuntur duobus modis: Ratione.

* 3. Principiorum et Causarum efficientium, atque sunt vel

J. Na-

1. Naturales, quæ a Natura per se efficiuntur, sine Voluntatis actu aliquo. Cujusmodi sunt Actiones omnium inanimatorum atque Vi- ventium & Animalium Brutorum, sive oriuntur a Natura communi, seu particulari instinctu, inclinatio- ne naturali. Quinetiam Hominis, quoad istas Naturas genericas, & ut Appetitus suus Voluntatis natu- ralis instinctu dicitur. Cujusmodi sunt, Vivere, Edere, Bibere, &c.

2. Voluntariæ, quæ a principio singulari voluntate, scilicet, ratio- nali, & intellectiva producuntur, ab Angelis & Hominibus. Idque vel per Consilium, & Deliberationem, & dicitur, Voluntas eleætiva; vel ex inconsulto impetu, quæ est Vo- luntas per Causam.

* 2. Qualitatum duplicis ge- neris.

1. Vel.

¶ 1. Necessitatis, ut quæ aliter fieri, aut esse non possunt. Hæc Ne- cessitas duplex est.

§ 1. Absoluta, quomodo nec- faria sunt.

2. Na-

3. Naturæ principia, per se, & per omnia immutabiliter & infallibiliter necessaria. Ut [Totum magis parte. Bis duo sunt quatuor.]

2. Quæ oriuntur ex Naturæ principio intrinseco.

1. Materiali, [Compositum ex contrariis necessario interit. Corpus est quantum.]

2. Formali, [Ignis urit, Grave deorsum tendit.]

§ 2. Hypothetica, Necessitas Conditionis & consequentiæ. Quo modo necessaria sunt, quæ in supposito aliquo Naturæ Principio interno aut externo, necessitatem induunt. Ut [Dato vacuo, aër necessario descendit, & aqua ascendit.]

§ 2. Contingentia, quæ aliter fieri possunt, aut quæ poterunt esse, vel non esse. Hujusmodi propriæ sunt, quæ accidentiis individuis & singularibus, sive orientur à Causis; naturaliter agentibus, ut Causus, sive à voluntariis, ut, quæ per Fortunam fieri dicuntur, ut [jactus alex, Sortitio, si Tegula subeuntis caput in lapsu conterat.]

2. Vel

2. *Vel*1. *Bonitatis,*2. *Malitiae,*

sive Naturālis; quæ est ex communi conditione principiorum Naturalium in Naturalibus Actionibus; sive Moralis, ex singulari principio oriundæ in Actionibus Voluntariis.

Ad hæc omnia, non tantum quæ magna sunt & ardua, sed etiam minima & vilissima, Divina Providentia se extendit. Quæ variis Scripturæ locis confirmari potest; tum generalibus, ut, *Eph. 1.5. Psal. 94.8.*
Ex Act. 17. 25. 28. Eccles. 3. 1. 11.
1 Sam. 2. 3. Lament. 3. 37. tum speciāibus de rebus naturalibus & necessariis, ut *Psal. 147. 89. Psal. 136: 25.*
Mat. 6. 26, 30. Psal. 104. ferè totus;
Job. 37. 2. &c. Job. 38. Isa. 51. 15. Ps.
135. 7. Ilbi cura Dei de Brutis Vegetantibus, Meteoris omnibus, &c:
describitur. Item de rebus Voluntariis, sive Actionibus humanis bonis malisque; ut *Pto. 36. 1, 9. Jer. 10.*
23. Psal. 129. 1. &c. Ps. 33. 13, 14, 15.
Job. 12. 20 De honoribus. Ps. 75. 6, 7.
Calamitatibus, Morbis, Pœnis,
ejus.

ejusmodi. *Amos* 3.6. *Iob*.5.18. *Iob*.12.14,15. &c. 1 *Sam*.2.6,7,8. *Isa*.45.7. Rerum publicarum period.s. *Dan* 2.21. *Dan*.4.32,35. De Actionibus Hominum particularium, ut *Cyri Isa*. 45.13. Omnim Regum. *Pro*. 21.1. Judæorum contra Christum. *Act*. 4.27,28. Shimei maledicentis. 2 *Sam*. 16.20. Regis Assyriæ. *Isa*.10.5. Fratrum Josephi, *Gen*.45. 8. et cap. 50. 20. Sic irritum fecit consilium Achitophelis. 2 *Sam*.17.14. Et Gentium. *Psal*.33.10. Item de rebus fortuitis et Contingentibus. *Exod*. 21.13. Homicidium inconsultum. *Prov*.16.33. Sortes. Sic in Calamitatibus *Jobi*. *Iob*.1. 21. Lapsus paſſorum. *Mat*.10.29,30.

Tam latè igitur diffunditur Providentia, quam ampla est ipsa rerum Universitas. Nihilque ejus curam fugit, non ipsæ quidem rerum Minutiæ, quin has etiam Deus regit, et ordinat pro libitu Voluntatis suæ. Nec patellculus in terram labitur, nec de capite capillus, vel de arbore folium cadit, sine cœlestis Patris Providentia, Nempe etiam

etiam hæ res Essentiam bonam hæ-
bent, et Usum, Finemque bonum,
etsi nobis saepius incognitam. Ut
igitur illam habent à Divina Poten-
tia creante et conservante, ita in
hunc per Divinam Sapientiam, Pro-
videntiam et Bonitatem disponuntur,
et determinantur.

Sunt, quia Deus voluit Esse: neque minima creasset, si minima contemneret. Sic de objecto. Sequuntur

2. *Gradus seu Partes, seu Actus diversi Divinæ Providentię, qui exercentur circa Objecta ante enumerata. Hi sunt,*

2.
Gradus.

§ 1. Conservatio, *oēḡvōia καὶ ὀσ-
κονομία*, quæ duplex est.

* 1. Existentiæ, quæ est continuatio rerum per Creationem existentium. Tum

1. Specierum, ut Humani generis, etc. quas Deus continua successione, et generatione perpetuas efficit.

2. Individuorum, quæ conservantur à Deo ad tempus, quamdiu ipsi vivi erit.

* 2. Vir.

* 2. Virtutis, quæ est proprium ejusque Creaturæ virium ad operationes, & perfectiones ejus pertinentium, sustentatio, motio. Ultraque describitur, *Act. 17. 28.* [In ea vivimus, movemur, & sumus.] *1. Tim. 4. 10.* [οὐλὴ πάντων ἀρθρῶν πνεύμα] dicitur. & *Job.*

Hic vero circa dependentiam rerum & Actionum à prima illa, & universalí Causa, duæ notandæ sunt regulæ.

1. Principium primum sic agere in Principiis inferioribus, ut nihil de illis detrahatur: sed integras relinquat Actiones ipsorum ordinariæ. Sic enim Deus agit, ut ipsa interim proprios motus exercere & agere sinat.

2. Principium illud primum agere per inferiora, secundum inferiorum modum, & rationem. Quotiescumque enim multæ causæ coordinatæ incidunt, Effectus ultimus non sequitur Causam primam Necessitate vel Contingentia, sed Causam proximam. Unde Fatum Christianum naturale, nempe series, & ordo

Cau-

Causarum naturalium, à prima Causa dependentium, quæ nisi ab eadem impedianter, vi & Natura eosdem producunt effectus.

§ 2. Gubernatio seu Rectio, qua Deus jure Monarchæ de omnibus rebus statuit, & disponit, easque regit pro libertate voluntatis suæ. Est Jus Viri, hec gubernatio plane Monarchica, tæ & & ordinatissima; quia una, & summa. Necisima atque absolutissima; quia penes Deum, ut absolute consideratur auctoritas. Jus atque Dominium est absolutum, & merum in omnes Creaturas, ut possit de iis statuere quicquid ei libitum est, & disponere in fines, quoscunque ei placitum erit. Actio vero Dei gubernantis, est in genere duplex.

I. Permittens (*επένδυσις καταστάσις*) cum Deus actiones Creaturæ non inhibet: sed Agentis voluntati permittit earum modum. Idque vel

Simpliciter & absolute, cum permittit id quod posset immediate inhibere, ut [Adamum permisit labi]
Vel;

Ex

Ex suppositione aliqua, humanæ conditionis aut infirmitatis. Sic Repudium Judæis permittit, ob duritatem Cordis, & alia multa in veteri Testamento.

2. Perficiens & agens (*περιτελλοντας και τελεοντας*) qua Deus perficit, & efficaciter agit in rebus omnibus & singulis, quicquid sui Operis est: sive quicquid est Bonum natura communi aut singulari. Hęc cernitur & d̄gnoscitur multis modis: In

1. Præcipiendo, sive Legumi præscriptione, qua Deus ut summus Monarcha & Legislator Creaturis rationalibus leges & Normas agendi ponit & promulgat.

2. Executione Justitiae, sive distributione Præmiorum, & Pœnarum: cum Deus subditos defendit, & remuneratur; rebelles autem pœnis condignis plectit. In qua tanta est æqui bonique observata ratio, ut bonis in hac vita nunquam Male, & malis nunquam Bene (proprie legendo) contingat.

3. Ordinationem, qua Deus omnes res, omniumque Res, Actiones & Mo-

g Rom.
8.28.

Motus, in suum ordinem (quamvis inordinatissima sint) & ad certos fines disponit, & perducit admirabilis sua sapientia. In hac ordinatione Deus tria efficit.

1. Constituit rebus omnibus, ut formam; ita Fines suos, vel proprios & proximos, qui naturales sunt; vel ultimum illum & Communem, supranaturalem, viz. Gloriam suam in Justitia sua, & Gratia.

2. Media omnia in hos fines disponit.

3. Disposita efficaciter promovet, & modis sapientiae Divinæ cognitis, sive revelatis, sive occultis, in fines statutos dedit.

Atque hæ sunt Actiones Providentiae communiter spectatae; Primum est, ut de iis dicamus particularius in relatione ad singula subiecta, sive objecta Providentiae, Itaque,

1. Naturæ & Essentiae rerum, omniaq; Accidentia naturæ Integræ, Divinæ subjacent Providentiae, modis omnibus, conservationis, gubernationis, efficacis & ordinationis.

42 *De Providentia.*

Accidentia vero Naturæ lœsæ ut
deficientis gubernantur permissive,
& ordinantur efficaciter.

2. Fines rerum & Media cuius-
cunque generis ad eos ducentia o-
maibus modis constituuntur, re-
guntur, & ordinantur à summa Pro-
videntia.

3. Actiones omnes, Naturales
& Voluntariæ subjacent Divinæ
Providentiae.

1. Conservanti, Deus enim re-
rum Naturas, & Libertatem Vo-
luntatis conservat.

2. Gubernanti, efficaciter & mo-
venti, Quia Deus, ut Principium
Universale, reliqua Principia mo-
vet, ut agant.

3. Ordinanti, quia Deus omnes
Actiones Creaturarum in fines ipsis
præstitutos disponit, & deducit.

4. De rebus Necessariis & Con-
tingentibus, cum major sit difficul-
tas, earum Naturam altius repeten-
do scrutabimur.

Necessitas & Contingentia est or-
do immutabilis vel mutabilis inter
Causam & Effectum.

Ne-

Necessitas duplex est,

1. Absoluta, & simplex, eorum quorum Opposita sunt impossibilia, atque implicant contradictionem, cum natura Causæ & subjecti; ut [Deus est bonus, infinitus, &c. sic omnia principia Naturæ [Idem non potest esse, & non esse. Totum est maius parte.] &c. atque omnes propriæ passiones Essentiam consequentes, sub quarum opposito, subjectum sine contradictione concipi non potest; ut, [Homo est risibilis, Voluntas libera, Ignis est calidus,] &c.

2. Consequentiæ ex hypothesi & conditione, quæ est eorum, quorum opposita non sunt absolutè impossibilia, aut contradictoria, sed quibusdam positis aliter esse non possunt; quæ tamen ponи non fuerat necessarium. Estque ex triplici Conditione.

1. Decreti divini immutabilis: Quod enim Deus decretit, necessario fit, tamen libertatem: quia ab æterno poterat, vel non decernere, vel alio modo decernere. Sic Mundus.

44 *De Providentia.*

dus necessario creatus est, & hac quidem Forma. vid. Matth. 26. 53, 54.

2. Causarum secundarum Naturalium. 1. Quæ sic à Deo sunt conditæ, ut jam existens, non impeditæ nec mutatæ, non possunt aliter agere, quam agunt: sed sunt determinatæ ad unum oppositorum, quæ tamen vel non existere omnino, vel impediti, vel mutari ab illo poterant. Sic ignis urit necessario: à Deo tamen Babylonicus impeditus est. 2. Vel quæ sic sunt à Deo conditæ, ut sint indifferentes ad oppositos effectus producendos, vel suspendendos: tamen vel à Deo, vel ab aliis Causis ita moventur, ut necessario determinentur ad unum oppositorum. Quæ tamen aliæ Causæ mutari poterant.

3. Existentiæ, vel Actionis ipsius Causæ, Rei ipsius Causatæ.

fa enim quæ contingenter & opposite poterat agere, quando tamen uno

uno modo agit, non potest non sic agere. Similiter, qui Contingens erat fore, quando tamen fuit aut est, non potest non esse aut fuisse. Quia duo Contradictoria non possunt esse simul vera.

Sic de Necessitate. Contingentia est immutabilitas opposita Necessitate. Estque duplex:

1. In Universali, ipsa nempe Contingentia, quæ necessitatem quandam implicat: quoniam necesse est, ut detur Contingentia, cum rerum modus, atque Natura ita postulet, ut, aliæ res sint necessariæ, aliæ Contingentes. Cujus rei fontes duo sunt.

1. Libertas Voluntatis Divinæ, Angelicæ, & Humanæ.

2. Materiæ Elementaris Natura mutabilis, & instabilis, atque ad varios motus formasque aptitudo & inclinatio.

2. In particulari respectu particuliarum omnium Causarum & Effectuum, inter quæ mutabilis & incerta est dependentia. Idque triplici

ratione, & respectu.

1. Potentiae Libertatisque primi agentis, & primae causae, quae cum sola sit natura immutabilis, potest pro libitu omnes Causarum secundarum vires & operationes mutare, ut vel non agant, vel alio modo operentur, quam quo per Naturam suam debuerunt. Et si enim ad certos effectus sint a Deo ordinatae; tamen mutabiles sunt, & subjectae divinae Gubernationi operanti per eas, vel contra vel praeter ordinem statutum. Adeoque nihil in Mundo tam certum est, quod Deus incertum reddere non possit; iis exceptis quae implicant Contradictionem.

2. Propriæ Naturæ Causis secundis a Deo inditæ. Quando ex sua Natura contingenter operantur; neque ad unum magis quam alium effectum determinantur; sed ad plures sunt indiferentes & aequaliter dispositæ. Ut [Flatus ventorum; Motus localis Animantium; Actio Voluntatis Humanæ.]

3. * Accidentes alicujus, quando Causam aliquam per se agentem,

Ef-

Effectus ex accidente aliquo contingenter sequitur, Ad quem sua vel intentione, vel Natura non erat ordinata. Ut sit in omnibus Causis accidentariis, sive Voluntariis, in quibus Fortuna est; sive naturalibus in quibus inest Casus. Ut [Qui excussa sagitta Corvum prætervolantem transfixerit. Concha ex ore Aquilæ ad fracturam dimissa, Poetæ in rupe sedenti cranium confregit. Item exempla Tegulæ, Securis, Inventionis Thesauri, & Tripodis à Piscatoriis & Fossoribus. In quibus & sexcentis similibus, connectio & ordinatio est inter Causam apparentem, & Effectum, contingens plane est & mutabilis si propriam Naturam illius Causæ spectes, quæ ad unum aliud effectum per se erat determinata, & non ad hunc, qui accidentaliter evenit, Ut Tegula ad descensum ordinata est, non ad cædem. Fossio ad commodum Vinearum, non repertionem Auri. Hoc tum respectu nostrí sensus Judicij: tum respectu Naturæ Causæ manifestæ & apparentis, contingenter accidit, quamvis ratione

tione alicujus causæ per se occultæ nobisque ignotæ, quæ Causis per accidens adjuncta est, iste eventus necessario sequebatur, neque aliter fieri poterat.

His præmissis de re summa, sic verisimiliter statui potest.

1. Effectum opus est Divinæ Providentæ aliquid evenire, quo-cunque modo: sive contingenter, sive Necessario. Ideo enim evenit Necessario, quod Deus disposuerit necessario evenire: Ideoque Contingenter quod contingenter voluit accidere. Deus enim hanc Naturam & proprietates rebus indidit ut secundum hunc rerum modum a se constitutum conservatumque facit (vel mediate, vel immediate; ut Principium universale) ut Res utroque modo se habeant: atque ex Causis necessariis, necessarii ex Contingentibus, contingentes effectus producantur.

2. Aliud esse evenire Necessario, aliud Contingenter, aliud infallibiliter. Illa duo notant ordinem inter Causam & Effectum; hunc autem

tem Communis est, quia tam Contingentia, quam Necessaria eveniunt infallibiliter: sed illa contingenter, hæc Necessario. Itaque notentur duæ Regulæ utilissimæ.

1^a. Effectus omnes denominantur necessarii, vel contingentes, non à Causa prima & remota, sed à Natura Causarum proximarum necessaria, vel contingente.

2^a. Necessitas Consequentia non tollit Contingentiam. Ideoque Effectus omnes, qui recte possunt dici Necessarii, vel potius infallibiles respectu Causæ primæ & Universalis (viz.) Decreti & Providentiaæ Divinæ, respectu Causæ secundæ & proximæ, Contingentes merito habentur. Quare Providentia non tollit Libertatem Voluntatis Humanæ, quam nullo modo cogit.

3. Ex omnibus patet, Dei Providentiam versari circa Contingentia, & necessaria.

1. Conservando utrorumque Naturas & Existentias.

2. Gubernando efficaciter, vel permissive.

C 5 3. Dispo-

3. Disponendo denique in finem præstitutum.

5. Ultimo loco, de Bonis & Malis actionibus, differere oportet. Quo modo circa illas Divinæ Providentiae efficacia versetur. De Bonis nulla est Controversia: (has enim simpliciter vult.) Omnis difficultas circa malas habetur. Brevis ter rem perstringemus.

Malum duplex est:

1. Poenæ, ut omnis destructio, afflictio, & desertio Creaturæ rationalis; Quibus Deus punit peccata. Hoc Malum, etsi sit Creaturæ malum, tamen in se Bonum est Morale, quia est executio Legis, & declaratio Justitiae. Quare Deus, *Judex Mundi, & vindic Justitiae atque Gloriæ suæ, illud vult, efficit, determinat & ordinat, Jer. 28, 8. Amos 3, 6. Isa. 45, 7.*

Culpæ, & est peccatum, quod duplum rationem subit, Boni & Malii. Nam etsi detur summum Bonum, viz. Deus, non tamen summum Malum, quod cum aliquo Bono non sit conjunctum. Nam summum Malum omnem.

omnem tollit Bonitatem, & Naturalem, & Moralem. Et sic penitus destruit subjectum, & tandem in pussum Non Ens evadit. Itaque in peccato recte distinguitur Ratio Boni, & Mali ratio.

Peccatum autem,

* 1. Malum est in se & per se quatenus est Pravitas, Defectus, & Deformitas, pugnans cum Dei Natura, Justitia, & Bonitate. Et hoc dicitur Formale peccati. Cujus respectu Deus simpliciter non vult, non efficit, non probat, non adjuvat Peccatum, *Psal. 5. 4.* [Tu non es Deus volens Iniquitatem;] Permittit autem, id est, non impedit quo minus fiat a Diabolo & Homine. Quae Permissio, quatenus ipsum Formale peccati respicit, pura est Voluntatis remissio, & mera negatio omnis efficaciae circa Peccatum. Quia, quatenus est Peccatum, & quia est peccatum, Deus illud nec vult, nec producit; quoniam voluntas summe bona, nec vult, nec producit nisi optimum. Quod si dicatur Malum, quatenus Malum, non potuisse

Elle;

Esse ; nisi Deus illud ita voluisset : Dicimus illud esse , velle Naturam Mali ; aliud velle Existentiam Mali. In illo enim Voluntas terminatur in ipsa Mali Malitia, sive in Malo, ut est in se Malum. Quod dici de Voz luntate Divina sine Blasphemia non potest . In hoc autem ulterius tendit , & terminatur in Mali existentia. Hæc enim res bona est. Bonum enim est, ut Malum existat : velle autem , ut Malum sit , illud non est velle Malum in se , sed propter Eventum. De qua re infra.

* 2. Bonum est dupli respectu.

¶ 1. Subjecti, quia inest in Bono Subjective, viz. in Natura, & in Motu, Inclinatione, & Actione aliqua Naturali, quæ à Deo est, & hoc vocatur Materiale Peccati. Has actiones, in quibus peccatum inest, Deus efficaciter vult, ciet atque regit. Ille enim conservat eam, quam dedit, Naturam, quæ Naturalium ; & Volutatem, quæ Voluntariarū Actionum principium est, vi sua determinans Motus suos, & libere , ad actiones quævis indeterminatas inclinans

inclinans. Deinde sustentat Voluntas
tē ut Rem Naturæ, principio com-
muni : & actiones naturales & vo-
luntarias movet principio singulari.
Quare una eademque Acta potest
Bona simul Esse & Mala secundum
Principiorum differentiam. Bonam
secundum genus, quatenus à Deo
& Natura communi est. Nam Deus
& Natura per se nunquam non bo-
nas actiones edunt : Mala autem se-
cundum rationem particularem in
Homine, qua corruptus est. Omnis
enim actus vitiosus suscipit Neces-
sitatē Vitii à h Causa proxima, quæ
est Voluntas peccantis. Quæ pro-
pter agnataam corruptionem, Homi-
nem, & quæ hominis sunt, inficit ;
& cum sit Actionum Principium in.
ternum, corruptionis istius Vim ac
vitiosam Qualitatem, actionibus in.
fundit immediate. Principalitas, culpa
scilicet. Causalitatis omnis, in pec-
cato, consistit penes Voluntate, quæ
imperat actum. Hunc Dei circa
Malas actiones Concursum, quam-
plurima testantur Scripturæ loca, ut
Gen. 45.8. [Non Vos misistis] sed
Deus

^b Ut in
Catena,
non
alter
quam
proxim-
mus an-
nulus, in
vitio, ac
Catena
frangi.
tur.

54. *De Providentia.*

Deus misit] *Deut.* 2. 30. [Deus induraverat spiritum Sihonis] *Psal.* 105. 25. [Deus mutavit animum Ægyptiorum, ut odio haberent Populum suum] Deus scilicet suum Opus Bonum in & cum malis Hominum operibus perficit, illis neque coactus ad Malum, neque de Bono cogitantibus. Est vero hic Concursum, non nuda & otiosa speculatio: sed operans permissio (i.e.) quæ ita permittit, ut aliquid interim efficaciter & positive agat: quod sit tripliciter,

1. Subtrahendo Gratiam & Auxilium, cum Creatura in agendo deseritur, & sibi ipsa relinquitur. Ut in Adamo denegavit consilium efficax, quo vires Voluntatis ejus, quas sufficientes habuit, efficaciter Peccato resisterent. Ita quoque Lucem subtrahit, non illuminando Mentem agnitione Voluntatis suæ. Ut *Deut.* 29. 4. [Deus non dedit Cor ad intelligendum] &c. & non patefaciendo Voluntatem Creaturæ, qua illud Opus fieri velit. [Ut, *Rom.* 14. 22, 23. in illis qui comedunt dubitante

tante Conscientia.] Quando autem auxilium hoc modo subtrahitur, Creatura Necesariò quidem, sed tamen liberè peccat. Non potest non labi, & errare: præpendet tamen ad lapsum, & errorem sponte & vitio proprio, non coactione & impulso Divinæ voluntatis. Ut enim Sol causat Tenebras, non inficiendo Aerem, sed occultando Lucem; & baculus humi cadit, à manu non impulsus, sed relictus; & regio ab incolis deserta abundat feris, non hominum culpa sed carentia; ita Deus peccatorum author est, non infundendo malitiam, & vitiosam aliquam Qualitatem hominum cordibus, aut voluntates eorum, internè & efficaciter flectendo, cogendò ad Malum, sed eas in Actione sua deserendo, & ad obedientiam non flectendo, ut Deo sint conformati; unde statim ipse propria sponte vergunt ad ruinam & Peccatum. Deus scilicet multos erigit, neminem dejectit, & detrudit; multos fanat, neminem vulnerat, à tentatione multos liberat, ipse neminem

nem tentat, ipsimet nos derelictos seducimus, & corrumplimus. Denique, per ipsum quidem stamus, sed ex nobis cadimus, & nostra culpa ex perintendente perimus. Cum enim is qui permittit inhibendi potestatem habeat sine ulla obligacione, & is, cui permittitur, agendi sine ulla coactione, actus utrobique est Voluntarius in priore absque Culpa, in posteriore absque excusatione.

2. Movendo & excitando, quoad Materiale Peccati. Deus enim ut Principium commune, Naturam & quæ secundum Naturam sunt Actiones, motusque conservat, & ciet, ut ante dictum est. Excitantur autem Motus, & inclinatione, ad peccandum: cum

* 1. Removentur Impedimenta, quæ obstaculo erant, quo in peccata libere prorumperetur.

2. Proponuntur Objecta in se vel bona, vel indifferentia; talia tamen, quibus innata impiorum Corruptione, exardescit magis. Ut sunt Legis & Evangelii prædicatio, præcepta

cepta, promissiones, minæ, adhortationes, cogitationes item mentibus inditæ, et similia (ut Divitiae, quoque et Honores, &c.) quibus ut per an- tiperistasis calor; ita corruptio in- flammata ferocior, et magis impo- tens evadit. Vid. Rom. 7.8.

3. Determinando peccatum, dum Actionibus peccantium, modum præscribit, ne latius serpat, atque propagetur peccatum, magisque no- ceat, vel aliis, vel ipsi peccatori, quam Deo visum erit. Psal. 79. 10.
[שָׁאַרְיָה חַמְתָּת תְּחִנָּן] Pro. 16.9.

¶ 2 Finis, hujus respectu pec- catum bonum est, quia est ad bo- num reductive. Deus enim admi- randa sua sapientia inde quod Bo- num est elicit, atque ad id quod Bo- num est ordinat. Peccatum quidem in se ἀταξία est, et mera confusio, neque ὀταξίαν ordinemque reci- pere potest; per accidens tamen ex infinita Dei sapientia ordinatissi- me disponitur, et præter Naturam suam peccantisque voluntatem in Bonum convertitur, atque deduci- tur. Exemplo potest esse Scelus Ju- dæorum

dæorum in Domino crucifigendo : in quo maxima erit rerum omnium confusio si nostrum spectetur Judicium ; at Divina manus, & consilium ista omnia prætiniverat , sapientissimoque ordine in finem longe præstantissimum disposuerat. In illa enim quam Humana corruptio rebus attrahit confusione , optimus
 x Cor justitiae, & bonitatis i. ordo semper
 14.33. later [x Cor. 14.33.] aliquando etiam manifeste patet, Vult igitur Deus peccatum quoad finem & Eventum ejus Bonum, ad quem illud ordinat. Qui est.

1. Illustratio Justitiae suæ, in Poena & justa peccatoris punitione, Cujus summas gradus est peccatum punire per peccatum. Sic Deus voluit indurationem Cordis Pharaonis [Exod. 7.3.4] Sihonis. Deut. 2. 30. Maledictionem Shemei 2 Sam. 26. 10, 11. Mendacium Prophetarum Achabi. 1 Reg. 22. 23. Ita decepit Populum per pseudoprophetas. Jer. 4. 10. Ipsosque pseudoprophetas Ezech. 14.9 Omnes denique veritatis osores. 2 Thes. 2.11. Sic, Tradidit Gentiles

Gentiles cupiditatibus suis. *Rom. 1.* ^{¶ Sic A.} reopagi-
 24. & 28. Dedit Judæis spiritum so-^{tici C.}
 poris, oculos ut non cernant, &c. cutam
Rom. 11. 8. In quibus et consimili-^{Benevo-}
 bus locis, Deus, ut [¶] justissimus
 Judex præcedentia aliqua peccata
 per subsequentia punit, et tamen sub-^{lam fon-}
 sequentium, quam præcedentium
 debit is suppliciis viam munit, sicut
 ipsi loci indicant. ^{tibus &}
^{damna.} ^{tis biben-}
^{dam da-} ^{bant in}
^{poenam} ^{Malefi-}

2. Castigatio *l* et Probatio. Sic *cl.*
 per Pseudoprophetas tentat Deus
 Populum suum. *Deut. 13. 3.* et per *1 Sic*
 hæreses explorat probros. *1 Cor. 11.* ^{Pharma-}
 19. Et per peccata castigat suorum ^{copæus}
 fiduciani nimiam, et superbiam, ^{Venenum}
 aliósque affectus malos, ^{ita mi-}
 tro. ^{scet, &}
 Piis enim etiam ipsorum pec- ^{ex arte}
 cata in Bonum cedunt. *Rom. 8. 28.* ^{præpa-}

3. Declaratio *m* Misericordiæ in ^{rat; ut}
 nobis asserendis à corruptione pec- ^{salutare}
 cati per auxilium Gratiæ, et libe- ^{inde fiat}
 randi à Reatu et Poena per merita ^{humori-}
 bus puri
 sanguinis filii sui. *Rom. 5. 20, 21.* ^{gandis}

4. Celebratio Gloriæ suæ in his ^{medica-}
 omnibus. ^{mentum.} ^{¶ Sic i-}
^{tidotnm contra Veneni vim ministrat.} ^{dem An-}

3. Hafte.

2. Hactenus de objecto & Gra-
³ Species, dibus Providentiae ; restant tertio &
 ultimo loco Species illius, quæ tri-
 plici Distinctione comprehendi pos-
 se videntur.

3a. Providentia dividitur, in

1. Mediatam, cum Deus Creatu-
 ras per creaturas tanquam per Me-
 dia & Instrumenta regit. Utitur e-
 nim Deus in ministerio Causarum se-
 cundarum, tum Naturalium, tum
 Voluntarium, vel Hominum vel
 Angelorum, qui sunt excellentissima
 providentiae in Mundo gubernando
 organa. Ut patet ex locis Scripturarum
 in quibus eorum ministerium de-
 pingitur ; tum generaliter. *Heb.* 1. 4,
 14. *Psal.* 10. 20, 21. *Psal.* 204. 4.
 tum specialiter, circa Bonos, &
 Eleemos : *Psal.* 91. 11. circa maios,
Psal. 35, 5. 1 *Reg.* 19. 35. *Isa.* 37.
 36. De hac mediata Providentia
 tria notanda sunt.

1um. Deus utitur mediis non ne-
 cessario propter Defectum Virtutis
 suæ ; sed ex libero Voluntatis suæ
 arbitrio, propter abundantiam Bo-
 nitatis suæ.

2um. Pro-

2um. Providentia non excludit, sed includit media, quibus neglectis nisi Deus se illis non usurum patet fecerit, mala Conscientia illum tentabimus. Qui destinat ad finem, destinat ad Media.

3um. Deus malis instrumentis praeter ipsorum intentionem bene uti potest. Ut Judæis fratribus Josephi.

2. Immediatam, cum Deus per se sine Creaturarum ministerio res conservat & gubernat. Sic Deus Causas rerum primas & universales immediate regit conservatque. Sic Apostoli vocati, *Gal. I. I.*

20 Providentia dividitur, in

1. Generalem quo Deus omnium rerum quas creavit, curam gerit. Ut in *Psal.* [Tu Domine servas Hominem & Bestias]

2. Specialem, per quam, inter Creaturas, praincipue Hominibus, inter homines praincipue Electis paterna cura prospicit; Ut, x *Tim. 4.9.* Et de hac Providentia intelligitur Locus, 1, *Cor. 9. 9.* [Num boves curæ sunt Deo?]

3a. Providentia dividitur, in

Ordina²

1. Ordinariam, cum Deus Mundum, Mundi res administraret, secundum ordinem & Leges ab ipso latae in Creatione.

2. Extraordinariam, cum vel contra, vel præter ordinem illum constitutum operatur. Ut in eisdem Miraculis; de quibus postea plura fottaſſe dicemus.

F I N I S.



